

Mikel Aramendi: "Estatua egoera hau eternizatzen saiatzen ari da"

ARGIA

E u s k a l H e r r i k o A s t e k a r i a

01755

Leongo Tiroketaren Auzia

NON DA 'POPO' LARRE?

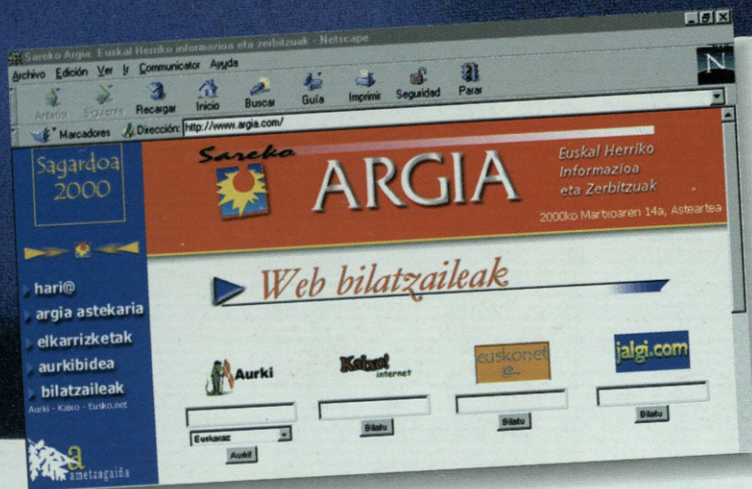
Patxi Gorraiz

"Itoizko urtegian hondamendi arriskua handia da"

*Eta nik, non bila ditzaket azkarren
Euskal Herriko guneak?*

AUKERAN

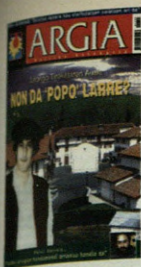

SAREKO ARGIA TIK EUSKAL WEB GUNE GUZTIETARA

www.argia.com

Euskal Prentsa On-Line

Ametzagaiñaren Teknologiaz

Argazkia: Alberto Elozegi
Diseinua: Aitzol Goikoetxea

■ Patxi Gorraiz: "Itoizko urtegian hondamendi arriskua handia da" 9

■ Leongo tiroketaren auzia edo lau militanteen ohorea 12

■ Mikel Aramendi: "Estatua egoera hau eternizatzen saiatzen ari da" 27

■ Zein usain ote lukete lainoek emakumea banintz? 35

ORRIZ ORRI

Gora Pro Nobis. Asisko Urmeneta	4
Irakurleak mintzo	5

POLITIKA

Euskal Politikaren Termometroa	6
Elkarriketa: Patxi Gorraiz.	
Xabier Letona	9
Leongo tiroketaren auzia edo lau militanteen ohorea. Mikel Asurmendi	12

EKONOMIA

14 produktuk dute Kalitatearen Eusko Labela.	
Daniel Udalaiz	18

EUSKARA

Elkarriketa: Gotzon Lobera.	
Nagore Irazustabarrena	21

GIZARTEA

Zuhaitz igelaren putzua agortzeaz da Gipuzkoan.	
Mikel Urdanpilleta	24
Elkarriketa: Mikel Aramendi.	
Jon Arano	27

KULTURA

Euskal Kulturaren Ezpalak	32
Zein usain ote lukete lainoek emakumea banintz?	
Beñat Doxandabaratz	35

ASTIA HARTUTA

Argitalpenak	38
Telebista-Irratia. Beñat Doxandabaratz	40
Agenda	43
Bizia	44
Ihesi	45
Denborapasak	48

IRITZIAK

Politika: Joserra Lopez-Larrinaga	8
Kultura: Karlos Aizpurua	34
Azkena: Joxemari Iturralde	50

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Kultura eta Euskara Departamendua

Argitalpen honen edizioko laguntzaile:

gizarte-ekintza
obra social

ASOISKO

JABEA: KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
ZUZENDARIA: Pello Zubiria.
Kontseilu Editorialeko Arduraduna:
 Baleren Bakaikoa.
Erredakzioa: Nagore Irazustabarrena,
 Onintza Irureta, Xabier Letona, Eriz
 Zapiain.
Maketazioa: Berdaitz Goia.
Grafismoa: Aitzol Goikoetxea.
Administrazioa: Marijo Aierza.
Harpidetzak: Olatz Korta, Edurne
 Urruzmendi.
Hedapena: Ixabel Bereziartua.
Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña
 Soraluze, Bego Zuza.
Argazkiak: Alberto Elozegi.

HELBIDEAK

GIPUZKOA: Zirkuitu ibilbidea, 15. 20160
 Lasarte-Oria. Tel.: 943 37 15 45. Faxak:
 943 37 34 03 (erredakzioa)/943 36 10 48
 (komertziala).

IPARRALDEA: Xalbardin baita.
 64122 Urruña. Tel.: 559 47 60 00.
 Faxa: 559 47 60 01.

NAFARROA: Gazteluko Plaza 44,
 3. eskuina. 31001 Iruñea.
 Tel.: 948 22 22 85.

POSTA ELEKTRONIKOA:
 Erredakzioa: kazeta@argia.com
 Komertziala: komertzial@argia.com

WEB ORRIALDEA

www.argia.com

LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.
 ISSN: 0213-909X.

BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.
INFORMATIKA: A.S.P., S.A.L.

Harpidetzak sariak:

Hego Euskal Herria .15.600 pta./93,76 euro
 Ipar Euskal Herria . . .746 lib./113,73 euro
 Espainia15.600 pta./93,76 euro
 Beste atzerriak . . .20.100 pta./120,8 euro
 Airez31.450 pta./189,02 euro

KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
 Ametzagaiña Taldeko partaidea da

Barrebusa eta Urrugne-ko ikastola

Lehengoa nire semeek ikastolan banatu-tako orri bat ekarri zidaten. Bertan, Euskal Telebistak Bidasoalderako antolatutako "Barrebus" izeneko ekitaldiaren berri ematen zitzaigun. Orriaren buruan, aipaturiko ekitaldia Txirri, Mirri eta Txiribiton pailazo euskaldunen ekitaldia zela zehazten ziguten, eta erdialdetik aitzina, zeintzuk ziren sarrera sinbolikoak hartzeko tokiak: Irungo Amaia Zentroa, Hondarribiko Euskara Zerbitzua, Irungo ikastola eta Urrugne-ko ikastola. Eta hemen, Barrebusak barre eta algara sortu beharrean, amorrua eta negargura sortarazi zizkidan.

Badakigu Poulou auzapezaren agirietan Urruña Urrugne dela, baita Frantzia Inperialeko edozein paper ofizialetan ere, baina euskaldunon artean eta Euskal Telebistan horrela agertzea ez da akatsa, bekaketa baizik. Euskara baita gure toponimiaren arloan ofizialtasuna eta zilegitasuna merezi duen bakarra. Gure komunikabideek arreta handiz kontu beharra daukate hau, arrotz hedabideetan bestelakoak entzuten eta irakurtzen ohituak gauzak arren. Gogo onez.

**JOSEBA AURKENERENA
 URRUÑA (LAPURDI)**

Maradona edo arbola apalean aise egiten da egurra

Maradona jokalaria ohi trebe, ahobero, aldartetsu eta supizleak ezin izan du, ikusten dugunez, bizitza arruntean joko on bat adierazi, behintzat oreka mantentzeko eta okerbide batzuetatik igaro ostean, lur jota Kuban (beti Kuba bere erreferentzietan), aterpe eta itxaropen bila, bere burua sendatzeko, zainketa bat-

zuk lortzearen, ezinbestean errefuxiatu da, izugarri zaila izan daitekeen (azkena ez bada) bizitzaren eronkari aurre egiteko.

Nik argi daukat miresten nuela bere joko itzela, baina aldi berean, ordukotz, gizaki arruntzat jotzen nuela eta bizi zuen egoerak ez zuela iraungo betiko. Bestaldetik aipatu behar dugu izar handiek (guk ikusten ez badugu ere) patuaren kolpeak jasaten dituztela, zorte txarra ere izan dezaketela eta bere ospe eta diruarengatik inguruan dauzkaten pertsonaia ustelak etekinak, hobariak ateratzeko edozein gauza egiteko prest daudela, idoloa suntsitu, bere osotasunean ustiatu arteraino. Nik dakidanez, kokainaren eraginarengatik panpin triste eta histriko bat lege kritika hilko-rraren artean denon ahotan ibili da. Ia kasu txarra berari desiratzeko lehertu arte, ulertzen ez dudan jarrera ezin kritikoa da.

Lehenago medioek goraiatzen zuten neurri desegoki batean zirkoa banatzeko, zabaltzeko, gure bizitzan sar zedin bere joko disdiratsuekin. Orain, ordea, bere estiloa txakurtuz, beraren apalestea adieraziz, haratustela izango balitz bezala tratatzen dute morboa irentsiarazteko, salmentak igotzeko, zer egin dezaketene edozein gizakirekin, komeni bazaie, erakutsiz. Are gehiago huts egiten duena idoloa izan bada, bere burua ezin dezakeelarik ondo defenditu. Ez dute kontuan hartu nahi Maradonak futboleak bakarrik erdietsi zuela arrakasta. Berak garbi uzten duela bere jokamoldearekin, narko-tizatua ez dela gai laguntzarik gabe bere bizitza aurrera eramateko.

**TOMAS ANGEL GONZALEZ
 ZORROZA (BILBO)**

Hiruko Txikian

POPO LARRE

Filipe Bidartek idatzi gutun batek salatu digu egoeraren gorria. Ahantzurak jota bizi gara. Leoneko gertakizun argiak ilunduta gauzka. Heldu den astean Parisek utziko digu agerian gure sentikortasun eza. Hor izanen dira epaituak euskal militante batzuk, orain hamazazpi urte gertatu Popo Larre militantearen desagereketa salatu nahi izanen dutenak. Eta epaiketa horren aldeko kanpainan, ez dut indar handirik sentitu gure aldetik. Donibane Garazirako deitua den manifestaldirako deian, epaituen lagunak ikusi ditut lanean aski bakar. Eta ondo-rengo mitin kantaldirako ere, ez dut

aldeko girorik susmatu.

Alta, gure politiko profesionalentzat honek ez du mozkin handirik ekarriko, eta jakina, industria bilakatu dugun borrokak instantean behar ditu etekinak bildu, publizitatearen kodean erabilgarri izan litezkeenak. Eta ez du honek, sobra ere, horretarako betarik ematen. Bitartean, Joxi eta Joxanena-aren antzera, Estatu zapaltzailearen ustela epaitzen saiatuko zaizkigu kondena gogorak biltzeko arriskuan dauden Gabi, Ttotte eta Filipe. Parisen. Demokrazia eta Justiziaren erresumen bihotzean. Omen ●

● **JOXE MARI OSTOLAZA**

T E R M O

TXANPONA

KPI

Euskal herritarrok Madril edo Parisen erabakitzen den politika ekonomikoaren mende jarraitzen dugu. Horrek eragin zuzena du gure soldata eta pentsioetan edota erosten ditugun gai eta zerbitzuetan. Kontsumo Prezioen Indizea (KPI) estatistika indize hauetakoa bat da, gure boltsikoe-tan eragin handia duena. Joan zen astean ezagutu genuen otsailari dagokion Espainiako KPI. Hamarreko bat igo da urtarillaz geroztik. Urte-arte-ko inflazioa, hots, iazko otsailetik aurtengorakoa, jada %3an dago. Hobenduna, Espainiako Gobernuaren arabera, gasolinaren, gas naturalaren eta turismoaren igoe-ra da. Eta gobernu kontserbadore guztiek bezala, langileen, datu horietan inongo errurik ez dutenen, soldata-moderazioa eskatzen dute. Enpresariei eskatu behar zaie beren prezioak modera ditzaten, inoiz baino mozkin gehiago ari baitira biltzen. Zentzurik ez lukeena, langileak eta sindikatuak egoera honen aurrean geldirik geratzea litzateke. Euren betebeharra, behar izanez gero presio sozialaz, negoziazio kolektiboetan soldata berrikusteko klausulak exijitzea litzateke ●

◆ DANIEL UDALAITZ

MANIFESTAZIOA BAIONAN

FRANTZIAKO poliziak, hil honen 11n Baionan burutu zen euskal preso- aldeko manifestazioa oztopatu zuen. Kari horretara, Ipar Euskal Herriko Koordinaketak salaketa jarri du Parisko Administrazio Auzitegian. Frantziako Barne ministroak presazko prozedura (Schengengo 2. artikulua) erabili zuen Biriaturko muga ixteko. Segurtasun neurriak argudiatu zituen Jean Pierre Chevenement-ek. Koordinaketak eta AABek heldu den 25erako (larunbat honetan) mugaren ixtea salatze-ko manifestazera deitu dute Baionara berriro ere.

PARIS ETA AKITANIAREN ARTEKO KONTRATU PLANA

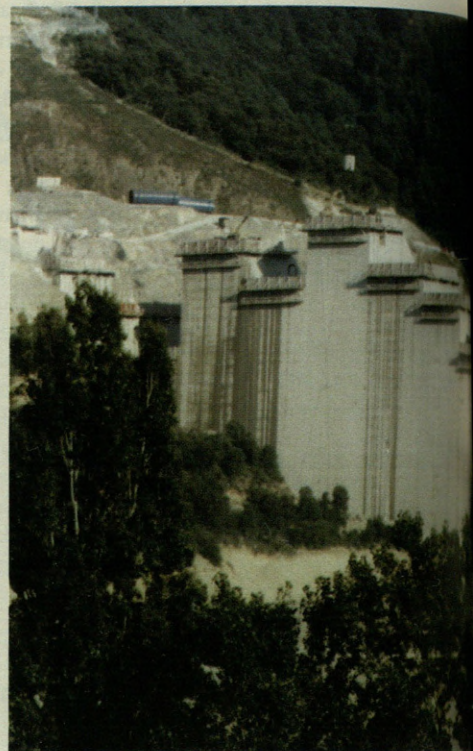
FRANTZIAKO Estatuak eta Akitaniako Kontseiluaren arteko 2000-2006 urteetarako Kontratu Plana aurkeztu da Bordelen. RPRko Max Brisson kontseilariaren iritziz, plangintza ona da, baina hutsuneak ditu. Ipar Euskal Herriarentzat eskasa dela adierazi zuen. Frantziako Estatuak ez du Hizkuntz Kontseiluaren eskaera agertu dadin nahi.

KIKO MARTINEZ PRESO IRUINDARRA KALEAN DA

ESPAINIAKO espetxeetan 21 urte pasatu

■ Kiko Martinezen aldeko kartel bat

ondoren, Kiko Martinez Apestegia preso iruindarra Iruñeko kaleetan dabil jadanik. Kartzelan denbora gehien egin duen euskal preso politikoa da. Baina aspaldi beharko zukeen kalean, batetik, zigorraren hiru laurdenak aspaldi betetu zituelako eta, bestetik, onartu ez zaizkion errendizio ugari zuelako. Hori bera ari zaio gertatzen jadanik kalean beharko lukeen beste preso askori.

IBARRETXEREN LARRIALDIA

IBARRETXE lehendakariaren agintaldia. Euskal Herriak azken urte bietan bizi duen prozesuaren gorabehera guztiak nozitzen ditu bere gobernuan. Kolokan dago eta udazkenerako egonkortasuna ematea lortzen ez badu, hauteskunde berriak izango dira EAEn, Ibarretxe-

B A H E A

- François Bayrou Paueko Kontseilu Nagusiko burua: "Euskal mugimendu separatistek Paueko Kontseilu Nagusiaren egoitzan sartuz eta 21 aulkiren lapurreta egitearekin, bizi dugun tentsioa areagotu nahi izan dute. Hala ere, ez dut presio honen aitzinean amore emanen".
- Xabier Arzalluz, EAJko EBBko lehendakaria: "Mugak itxiz eta UEMAren aurkako sententzia bezalakoekin herri hau piztea da lortzen dutena".

ITOIZKO KORAPILOA

Uda aldera Itoiz urez betetzeko eginahalak egingo ditu Nafarroako Gobernuak eta, egia esan, bide onean doa. Aurreikuspenen arabera, Espainiako Auzitegi Nazionalak 1995ean jarritako debekua altxatu egingo du. Akaso ezin izango dute bat-batean bete, Auzitegi Gorenak proiektu hau baliogabetuta duelako. Edozein kasutan, eta betetze prozesua gehien atzeratuta, Nafarroako Gobernuak proiektu berri bat egingo luke eta ez luke denbora handirik behar -hilabete batzuk- hori indarrean jartzeko. Aurreikuspen ilunak, beraz, Itoizko urtegiaren aurkako mugimendu osoarentzat.

berak iragarri legez. Ez du aukera ugari, bere egonkortasuna EHn edo PSE-EEen oinarritu behar baita ezinbestean. Sozialistak, publikoki, ez daude langintza horretarako; eta EHrekiko, aldiz, orainsu apurtu du Ibarretzek. Su-eten berri bat barik, nekez joko luke Ibarretzek EHrengana, eta su-eten berririk ez da aurreikus-ten labur-laburrean. Aterabide gaitza EAJk esku artean duena eta, finean, Lizarra-Garaziko ko indarrek dutena, Jaurlaritzarena gaitzaren ondorio bat besterik ez baita.

SOZIALISTEN IKA-MIKAK

POPULARREK goxokiaren zati bat nola jan dieten ikusi ondoren, PSE-EEko buruzagitzak ez du argi ikusten nondik heldu behar dion azterketa eta berritze prozesuari. Hori da

behintzat, Odon Elorza Donostiako alkatearen eta Manuel Huertas Gipuzkoako idazkari nagusiaren artean izandako ika-mikak kalera begira erakusten duena.

■ Odon Elorza, Donostiako alkatea.

■ Seaskako ikurra.

IZPIAK

Seaska eta Diwaneko (Bre- tainia) ordezkariak Hezkun- de Nazionalarekin bilduko dira martxoaren 29an nego- ziatzen jarraitzeko. Bi alde- tako irizpide trukaketa lan- tzen ari dira uneon. Ondo bidez, bi eskoletako orde- karek proposamen berriak espero dituzte apirilerako.

Rafael Moreno Getxoko PPko zinegotziaren aurkako eraso egin nahi izan zuten eta honen auzokidearen etxea erasotu zuten molotov koktelekin, kalte handiak sortuz. Morenok hogeiei egun daramatza zinegotzi gisa eta Veronica Lipperheide orde- katu zuen.

Pilar Unzaluk ordezkaturko du Fernando Buesa Eusko Legebiltzarrean. Arabako Batzar Nagusietako batzar- kidea da egun, Arabako Diputazioko funtzionarioa eta instituzio honetako Hiri- gintza zuzendari ohia.

■ Pilar Unzu.

- Manuel Huertas, PSE-EEko Gipuzkoako idazkaria: "Arzalluzek eta Egibarrek euren politikarekin setatsu jarraitzen badute, Mayor Oreja ikusiko dugu lehendakari"
- Jose Mari Olarra, HBko Mahai Nazionaleko kidea: "Nazionalismo ofizialaren buruzagiek jakin badakite beren eredu politikoa agortuta dagoela. Baina dutena da. Etorkizune- rako -hala adierazten dute- beste zerbait nahi dute. Baina horrek ez du esan nahi hutsera jauzi bat egingo dutenik (...) Gaur egun, indar hauek arazotsu ikusten dute etorkizuna. Arduraz. Eta Lizarra-Garazi erreferente bat da beren etorkizunean".

ETAren gerra partikularra

Eusko Alkartasunan politikari buruz dauka-
gun kontzepzio humanistak ETAren jar-
duera injustu eta ankerra salatzea bultzatu
gaitu beti. Gure herrian, inoiz baino age-
riago da biktimen senideengan eragindako
erremediorik gabeko kaltea, baita gizarte-alkarbizitza-
ren etengabeko suntsiketa ere.

Abertzaleak garen aldetik, are indar gehiagoz azpi-
marratu behar dugu ETAk euskal nazionalismoari
ekartzen dion ondorio suntsitzailea. Hala nola:

- ETAk gure arazo politikoari buruzko eztabaida serio bat eragozten du, arazo politikoaren izatea ukatu nahi dutenei aitzakia bikaina emanez.

- ETAk herritar ugari urrutiratzen du euskal proiektu nazionaletik, espainiarzaleen hauteskunde-alorra zabalduz.

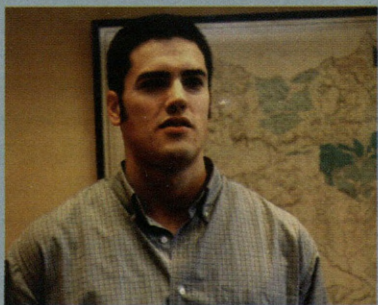
- ETAk nazio askapenerako bidean aurreratzeko ezinbesteko baldintza den abertzaleen jarduera bateratua oztopatzen du ikaragarri.

Egungo abagune edo koiunturan -EAJ, EA eta EHren arteko alkarkidetzat politiko eta soziala garatzen ari den une honetan- indarkeria berriz hasi izanak ezinbesteko azterketa egitera bultzatzen gaitu Lizarra-Garazi Akordioaren ikuspuntutik. Izan ere, bake eta demokraziarako prozedura bikain honentzat premiazkoa den sozializazioa guztiz jota gera daiteke akordioaren sinatzaile batzuek gizartearen aurrean duten sinesgarritasun eza dela eta. Zehazkiago esatearren, gure helburu nagusia den sektore ez-sinatzaileen erakarpena gero eta zailagoa bihurtzen ari dela dirudi.

Lizarrako Akordioaren barne ikuspuntu batetik, ibilbide bateratua ahalbidetu zuen alkarrekiko konfiantza biziki azkar apurtzen ari da. Batik-bat, HBk ez duelako ezelako autonomia politikorik ETAr gogoratzeko giza eskubideen urraketa eta Lizarra-Garazi, autodefinizioz, bateraezinak direla.

ESANDAKO honen guztiaren ondorioz, gure herrian, gero eta abertzale gehiagoren honako uste handoa sendotuz doa: ETAren helburu nagusia ez da eraikuntza nazionala, baizik eta Estatuaren aurkako bere borroka partikularrean garaipen bat lortzea. Beste modu batez esanda: ETAk sistematikoki bere interes partikularrari lehentasuna ematen dio (Espainiako Gobernuarekin negoziazioaren argazkia behartzea) eta ez defenditzen omen duen interes orokorrari (independentziaren lorpena). Izan ere, ezin da alde batera utzi bigarrenaren lortu ahal izateko lehenengoa objektiboki

kaltegarria dela. Beste modu batez ikusita, esan genezake ETAk buru-belarri diharduela Estatuaren autodeterminazio eskubidea onartzera behartzeko, bazterrean utzita eskubide hori praktikan ipintzeko unean, herriaren gehiengo proiektu abertzalearen aurka eduki dezakegula, neurri handi batean bere jarduera kriminalari esker.

Joserra Lopez-Larrinaga.

EAKo Batzorde Nazionaleko kidea

“ETAren helburu nagusia ez da eraikuntza nazionala, baizik eta Estatuaren aurkako bere borroka partikularrean garaipen bat lortzea. Sistematikoki bere interes partikularrari lehentasuna ematen dio eta ez defenditzen omen duen interes orokorrari”

EGOERA benetan dramatiko da, baina ez dezagun gure burua engainatzen utzi. Jatorri politikoa duen euskal arazoa konpontzen dakiten lehenengoak Mayor Oreja, Jauregui eta gainerakoak dira. Goizago ala geroago, negoziatzatzen amaitu beharko dute. Preso eta kanporatuen kolektiboari irtekerak bat emoteaz gain, Estatuak herri honen legezko eskubideak onartu beharko ditu. Orain arte ez badute egin, 14 hilabeteko sueten luzera izan arren, politiko-

ki ez dutelako egoki ikusi izan da. Badakite, ondo baino hobeto jakin ere, ETAren amaierak tamaina handiko prozesu politiko baten hasikera ekarriko duela, eta prozesu horrek printzipio sakratu bat zalantzan ipiniko duela: Espainiako Konstituzioak herri zapalduaren egoera behin eta berriz gogoratzen diguna. Hau da, espainar guztien patria amankomun eta zatiezina den nazio espainarraren batasun indisolublea ●

Lurrikara moduan erori da joan den asteko Espainiako Auzitegi Konstituzionalaren epaia. Itoizko Koordinakundeko kide eta bozeramaile den Patxi Gorraizekin aztertu dugu epaia eta bere ondorioak. "Epai txarra" izan arren, ba omen da lana eta baikortasunerako tarterik.

"ITOIZKO URTEGIAN HONDAMENDI ARRISKUA HANDIA DA"

Auzitegi Konstituzionalaren epaiaren zain zineten. Ona espero zenezaketen, kaskarra edo txarra. Azkenean txarra etorri da. Espero zenuten maila honetako danbatekoa?

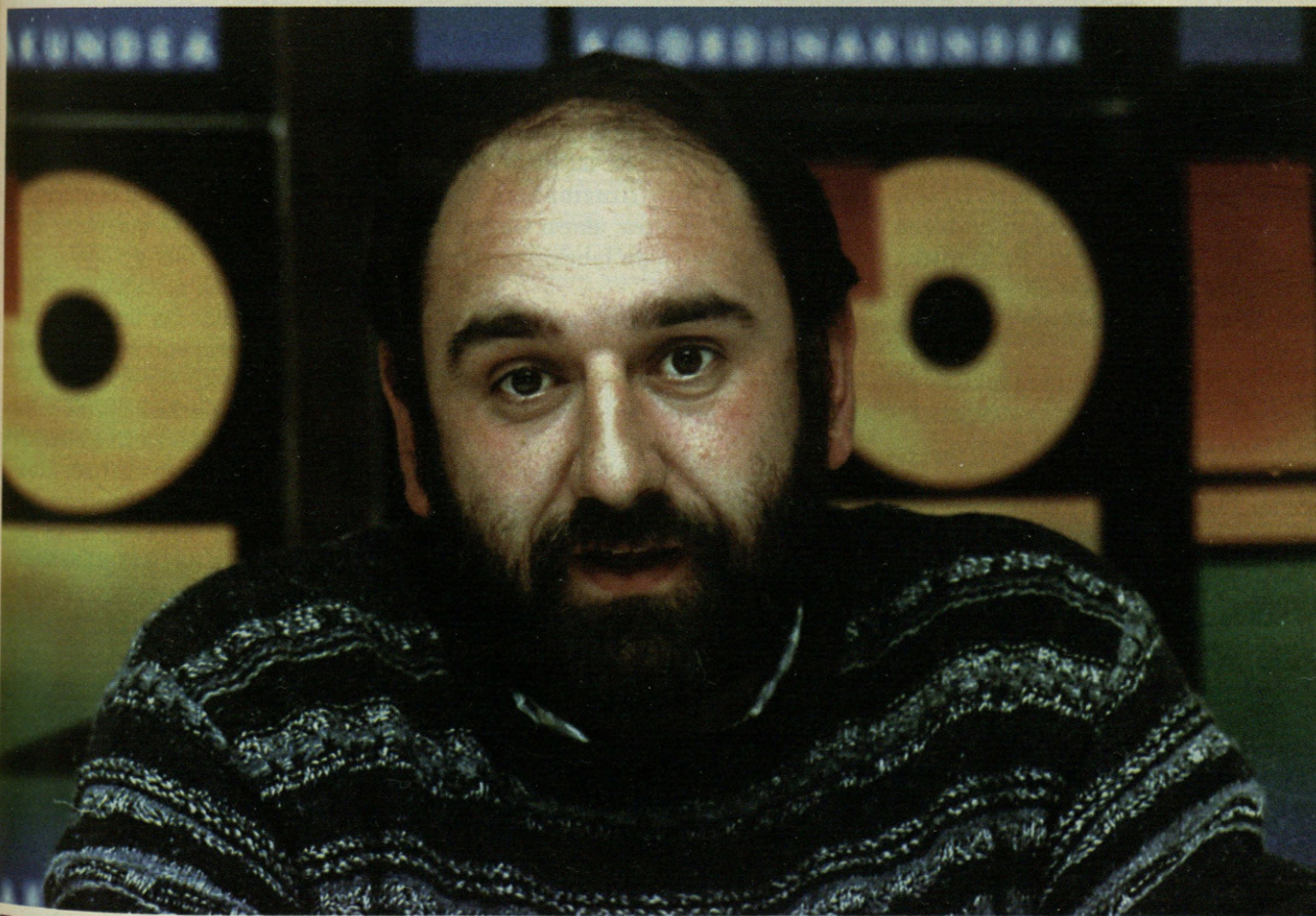
Ez genuen espero horren epai txarra eta kaltegarria izatea. Konstituzionalak erabaki behar zuen Nafarroako Legebiltzarraren naturguneen babeserako lege aldaketa balekoa zen ala ez, ea Auzitegi Nazionalak ebatzitako debekuen gainetik

aurrera egiteko legea zen ala ez. Eta ez dio erantzun. Epai hau izugarri kaltegarria da ingurugiroarentzat, edozein herritarrentzat eta Zuzenbideko Estatuarentzat, administrazioen gustuko ez den legeren bat sortzen denean, debekuetatik ihes egiteko ateak zabaltzen dituelako aurrera begira. Nafar administrazioak amarrukeria anitz erabili du auzi honetan, eta epai honek hala jarrai dezaten bidea zabaltzen du. Epailen zeregina kolokan geratu da eta herritarrak inongo babesik

gabe geratu gara botere politikoaren aurrean.

■ Dena den, beste auzi txikiagotan ere Estatuaren instituzio desberdinek sarritan egin dituzte halakoak, nahiz eta akaso ez diren horren entzutetsuak izan.

Beharbada bai, baina horren lotsagabeki ez. Auzitegi Nazionalak Itoizko proiektua legez kanpokoa zela ebatzi zuen lehenbizi eta Auzitegi Gorenak ebazpen hori baieztatu zuen geroxeago.

JOXE LACALLE

■ "Indar politikoak pozik agertzea larria da, areago IU-EB edo EA moduko alderdiez ari bagara".

Hala ere, ez dituzte eraikuntza lanak gelditu; eta orain, Auzitegi Konstituzionalak egin duenarekin hemengo botere politikoek egindako amarrukeria guztiak baitsi ditu. Botere politikoak bere kasa nahi duena egin dezakeela, hori da epai honek atera ahal den ondorio nagusia.

■ **Hau da, diozunaren arabera, garbi ikusten duzue epai hau politikoa dela eta ez judiziala.**

Bai, erabat politikoa da. Prostituitutako "interes orokor" horren harira beraiek erabakitzen dute guztia eta guztiak balio du. Zeinek esaten du zer den "interes orokorra" eta zer ez?

■ **Zuzenbideko Estatu batean, Auzitegi Konstituzional batek "interes orokorrekoa" dela esatea asko da, nahiz eta zehazgabea izan.**

Bai, baina horrek erakusten du epai hau berau ere oso tristea dela Zuzenbideko Estatuarentzat, argi erakusten duelako Zuzenbideko Estatu horrek ez dituela gutxiengoak kontuan hartzen, segurtasun juridikorik ez dagoela. Lehengo erregimeneko "aktu politikoaren" kontzeptua berrezarri da, eta kontzeptu horiek kontrol juridikotik kanpo uzten zituen zenbait jarduera politiko. Hori da gertatu dena.

■ **Itoizko Koordinadorak bide juridikoa erabili du indar handiz. Orain, ordea, epai politikotzat jotzen duzue Konstituzionalaren hau. Ez al duzue konfiantza gehiegi jarri bide horretan, jakinik epai politikoak ere egon zitezkeela?**

Ez dugu esaten gure aldekoa bada ona eta bestela txarra, ez. Espere genezakeen gure aurkako epaiak, jakina, baina ez horren epai kaskarra eta landugabea. Guk, azken hoge urteetan bezala, lanean jarraituko dugu Itoiz herria, Irati bailara, ingurugiroa eta interes orokorra babesteko. Horretarako lan molde guztiak landu behar dira etengabe: informazioa, mobilizazioa, informe teknikoak (orain segurtasunarena), juridikoa... Epaiak beste ate batzuk irekitzen ditu, eta guk lanean jarraituko dugu.

■ **Orain, epe laburrean, Auzitegi Nazionalak urtegia betetzeko jarritako debekua altxatuko duela pentsa liteke.**

Bitxia bada ere, gu ez ginen Auzitegi Konstituzionalean aztertu den auzi honek aldeetako bat: batetik Nafarroako Gobernu zegoen eta bestetik Auzitegi Nazionalako fiskaltza. Orain Konstituzionalak epaia Auzitegi Nazionalera bidali beharko du eta honek guri. Gure herriko agintari batzuek erakusten duten segurtasuna ikusita, akaso landu dute Auzitegi Nazionalak debekua altxatzea. Edozein modutan, Auzitegi Nazionalak debekua altxatzea erabakitzen

□ "Itoizko proiektua legez kanpokoa da, eta urtegia bete nahi badute proiektu berria egin behar dute"

badu, horri helegitea jarri dakioke Auzitegi Gorenaren aurrean; eta ez dezagun ahaztu epaitegi honek 97ko ekainaren 14an Itoizko proiektua bertan behera utzi zuela. 2000. urteko martxoan, beraz, ez dago Itoizko proiekturik, legez kanpokoa da eta urtegia bete nahi badute proiektu berri bat egin behar dute.

■ **"Interes orokor" hori dela eta, Konstituzionalak emandako epaiak Nafarroako Gobernuaren naturguneekiko lege berria egokitzen jotzen du. Auzitegi Gorenak, ordea, bere garaian lege zaharraren arabera aztertu zuen auzia, baina Konstituzionalak lege berria ontzat ematea, akaso Gorenak ere ontzat ematen du lanekin aurrera jarraitzea.**

Ez, hori ezin da egin, egungo proiektu-

tua baztertuta dago eta urtegia bere osotasunean ureztatzeke ezinbestean egin behar dute proiektu berri bat, gero informazio publikora atera, emendakin garatu bat zabaldu... Horrek ere denbora eremango luke eta gu ere hor egongo ginateke gure helegiteekin. Guk horrela ikusi ditugu gauzak.

■ **Orain, ohiko bide horiez gain, urtegiaren segurtasunarena ere lantzen eta aztertzen ari zarete. Zer eman dezake bide honek?**

Epaitegiek orain ere ezin izan dute baloratu urtegi honek segurtasunaren aldetik dituen arriskularriak. Zergatik? Nafarroako Administrazioak, Gobernuak 1989an Intecsaren

enkargatutako lana eta Herri Lanetako Ministerioko teknikoei 1975ean egindako azterketa ezkutatu egin dituelako. Txosten hauetan, ezkerreko mendi magaletako lurrek behera egiteko duten arriskuaz ohartarazten da.

■ **Nafarroako Gobernuak dioenez, bere teknikoei gaia ondo aztertuta dute eta ez dago arriskurik.**

Intecsaren txostenak -89koa- zioenez, ezkerreko magaleko 23 metro kubiko lur behera etor zitezkeen. Koordinakundeen enkarguz, 89ko maiatzean Casas Irakasleak egindako azterketaren arabera ere, urtegiako paretaren mendi magalean sartzen den tokian lurra mugitzeko arriskua ikusten zen. Hala gertatuko balitz gauza desberdinak gerta daitezke: urtegiaren paretaren beheko ur ihesbideak tapatu geratzea; edo urtegia badago, olatu erraldoi bat eragin dezake, paretaren apurketa horrek bailara behekoentzat ekarriko lukeenaren. Europar inoiz gertatu gabeko kaltea eragin dezake. Ingurugiro Ministerioak berak ere arrisku goreneko A kategorian sailkatu ditu A kategorian-, Itoizko urtegi nagusi zein bigarren mailakoa. Areago, Nafarroako Gobernuak ere ez dago erabat "seguru". Martxoaren 8ko Aldizkari Ofizialean ageri zenez, segurtasun azterketak bideratu zituen horretan 85 milioi pezeta (34 milioi libera inguru) gastatuz.

■ **Segurtasunaren atea aipatu duzu, baina bada urtebete kontu honi ekin zenietela eta epaileek ere ez diote kasu handirik egin.**

LURRAREN ZALDUN

Telefono, nerbio, azalpen eta kokapen egunak dira Itoizko Koordinadorako Iruñeko Alde Zaharreko lokalean. Han da Patxi Gorraiz, lan horiei guztiei aurre egiten. 1962an Itoizen jaioa, irakasle ikasketak egin baina nekazaritzan jardun zuen ondoren, herrian bertan, lurrari atxikia. Badira ia hamabost urte Itoizko Koordinadora sortu zenetik eta 1989tik horretan dihardu Patxi.

Imajina ezin dezakezun oztopak gaingitu ondoren, eskuratu genituelako txosten horiek eta aurkeztutako helegiteetan sartzeko aukerarik izan ez genuelako. Konstituzionalaren aurrean alde moduan ere ez gaude. Baina segurtasunaren kontu honekin hasieran besterik ez gaude. Ikerketarako eremu handia dago hemen, eta horretan ari gara.

■ **Europako bideari dagokionez, lehenbizi onartu egin behar dizute helegitea eta ondoren epaia eman. Sinbolikoki balio dezake, baina urte gehiegi zerbait geldiarazteko.**

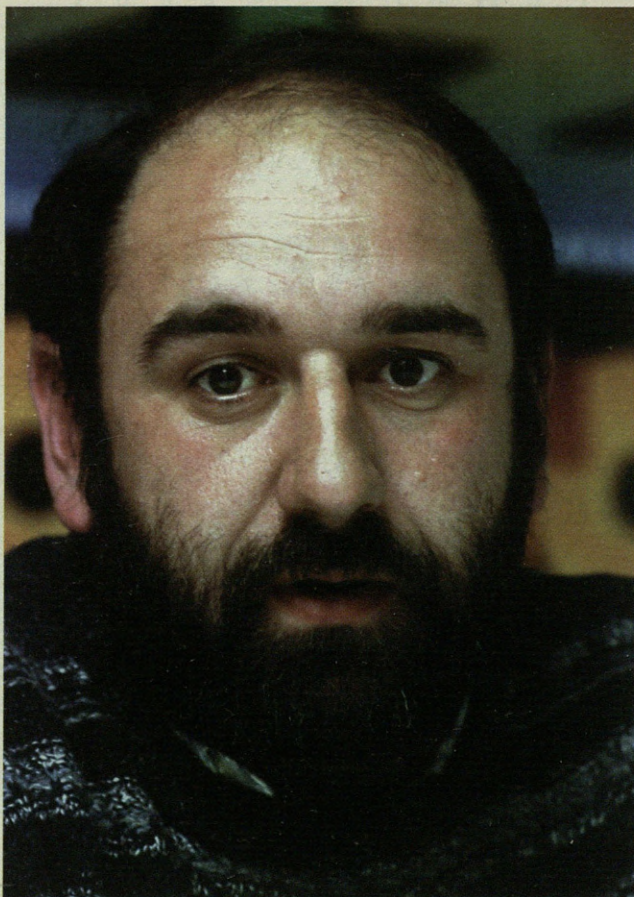
Badakigu, baina gu eremu askotan ari gara lanean. Europakoa beste bat da eta heldu egingo diogu.

■ **Ekin, jarraitu, bide desberdinak.... aipatzen ari zara eten-gabe. Urtegiaren proiektuaren aurkako herritarrek urtegia betetzeko ateak zabalik ikusten dituzte; zuek, ordea, jendea animatu nahian ari zarete-la dirudi.**

Ez da hori. Beti egin dugun bezala, errealtatearen analisi erreala egiten saiatzen gara. Epai honen aurrean, zenbait politikok esan du auzia erabakita dagoela. Guk diogu ezetz, Auzitegi Nazionalak debekuak altxatu egin behar dituela eta orduan guk Auzitegi Gorenaren helegitea eramango dugu, beste proiektu bat egiteko eskatuz, eta hor segurtasun kontuetan dagoen saltsa-maltsa guztiarekin. Ez gara ari ametsak saltzen, aurrean dugun lana erraza ez delako, baina objetiboki aztertzen saiatzen gara.

■ **Nafarroako Ubidea ere gertuxeago al dago epai honekin?**

Dagoeneko, Nafar Gobernuak lehia-keta publikora atera ditu Nafarroako Ubidearen eraikuntza lanak, eta hori ere bixia da. Orain pentsa dezakegu norbaitek bazekiela Auzitegi konstituzionalak zer esango zuen, edo esan beharreko hori azpitik landu egin duela. Gainera, lehia-keta hori hauteskunde garaian atera dute. Hori bai, segurtasun azterketa kontuetan 85 milioi pezeta gastatu dituela ez, hori ez du esan. Baina argi, Itoiz betetzen

JOXE LACALLE

■ **“Prostituitutako “interes orokor” horren harira beraiek erabakitzen dute guztia eta guztiak balio du”.**

bada, ea gero apurtu eta hondamendi bat egon behar den Irati eta Aragoi bailaretan, eta gainera ubidea ur gabe gelditu behar den. Arrisku hori mahai gainean jartzea da gure betebeharra eta guztiona, saihestea.

■ **Baina zuek dituzuen datuen araberekin,**

□ **“Nik ez dakit zehatz-mehatz arriskuaren ehunekoa zein den, baina hondamendirako arriskua handia da”**

ra, arriskua horren handia da?

Nik ez dakit zehatz-mehatz arriskuaren ehunekoa zein den, baina hondamendirako arriskua handia da. Dena den, hondamendiaren arriskua txikiena izanda ere, gure betebeharra hori saihestea litza-teke.

■ **Baina nola da posible hori? Nola da posible Nafarroako Gobernuak halako arriskuak hartzea bere bizkar? Bere azterketak ditu, teknikariak...**

Ez da normala, jakina, baina filma

garbi dago eta aspaldikoa da. Itoizko urtegiaren proiektua frankismoaren garaitik dator, Aragoi-Irati erregulatze sistemaren bidez nafarren ezezkoa jaso zuen orduan Agoizko urtegia deitzen zenak. PSOE ere aurka zegoen 77an. Gero boterera iritsi zen eta Urralburuk bere legegaldiko proiektu erraldoi gisa aurkeztu zuen, ezinbestez egin beharrekoa. Eraikuntza lanen lehiaketan iruzurra egon zen gainera: bost enpresa-batasun aurkeztu ziren, bi iritsi ziren finale-ra eta beste hirurak kanpoan geratu ziren. Baina azkenean hiru horietako batek hartu zuen lanen ardura. Gerora jakin zen (“Diario 16”ek publikatua) Antonio Aragonek proiektuaren %1 eta %3ren artean patrikaratu zuela legez kanpoko adjudikazio honengatik. Gero Intecsako txostena dator 89an eta hor arriskuak argi ikusten dira, baina Gobernuak ezkutatu egin zuen. Gero horren berri jakin izan da guk, kasualitatez, txosten horrekin topo egin genuelako.

■ **Nafarroako indar politiko gehientsuenek pozik hartu dute epaia. Zer balorazio egiten duzue jarrerara horietaz?**

Oso txarra, juridikoki izugarri kaskarra izateaz gain, epaiak ingurugiroa eta zuzenbide estatuaren alde gaudenon aurkako aurrekari larria sortzen duelako. Beraz, hori guztia gertatu eta indar politikoak pozik agertzea larria da, areago IU-EB edo EA moduko alderdiez ari bagara. Ulergaitza da Estatu mailako IU epaiaren aurka agertzea -gainerako mugimendu ekologista

bezala- eta hemengo IU alde. Ez dakite nondik nora ari diren ere, eta argi ikusten da ingurugiroak eta natur baliabideen defentsak ez diela axolarik.

■ **Epe laburrean zeri ekingo diozue?**

Lanean jarraitu. Ekimen ugari dago, baina ezin dizut gauza handirik zehaztu. Irati bailara salbu jarri behar dugu, horren alde aritu gara hamalau urtetan eta orain, Aragoi bailararen segurtasunaren alde ere egin behar dugu ●

◆ **XABIER LETONA**

Leongo afera gertakari ilun gisara pasako da gure herriaren historiara maleruski. Egun hauetan Parisko asiseetako gortetan Euskal Herriaren alde borrokaturiko hiru militanteen kemena eta ohorea dago auzian. Popo Larre desagertuarekiko gorazarre duina, bestalde.

LEONGO TIROKETAREN AUZIA EDO LAU MILITANTEEN OHOREA

■ Txomin Olhagarai eta Ramuntxo Arruiz izan ziren IK-ko lehen militante hilak 1980ko martxoaren 27an; Baionan.

Leongo tiroketa 1983ko abuztuaren 7an gertatu zen Landetako Leon (Lyon) herriko kanpinleku batean. Tiroketaren ondorioz, jendarme bat hila eta beste bat arinki zaurituak izan ziren. Gertakariaren ondotik Jean Louis Larre "Popo" desagertu zen. 17 urte eta gero, Frantziako justiziak Filipe Bidart, Gabi Mouesca eta Ttote Etxebeste Parisko asisetako gortera deitu ditu; Iparretarrak-eko (IK) militante bezala ekarriak. Auzia hil honen 22an hasi da. Landetako tiroketaren kariz

burutzen ari den epaiketá honen inguruan galdera franko jalgitzen da. Lehendabizikoa hau: Non da Popo? Bigarrena: Zergatik ez da auzia ebatzi legeak agintzen duen epean? Leongo auzi iluna argitu aldera eginiko erreportajea da hau.

LEHEN MILITANTE ETA POLIZIAK HILAK. 1980. urtean Baionako Justizia jauregiaren (Palace de Justice) aitzinean IK-ko Txomin Olhagarai eta Ramuntxo Arruiz militanteak zerabilten lehergailuaren eztandak eraginda hil

ziren. Geroago, IK erakundeak burutabide zuen banku lapurreta baten arrastotan, poliziak Xabier Manterola hendaiarra atxilotu zuen eta Filipe Bidart baigorriarra klandestinitatera pasa zen. 1982. urtean, berriz, CRSko (Segurtasun Konpainia Errepublikarrak) bi polizien hilketa izan zen Baigorri. IK-k ukatu zuen hilketa haien ardura. (Batallón Vasco Español hartu zuen bere gain, ordea. Orduan, errefuxiatuen aurkako atentatuak abiatu zituen GALEk, bestalde). Filipe Bidart ordea -IK-ko buruzagi gisa ekarria-pol-

■ Gertakari urrun eta ilun baten argitzeko itzal handiko auzia

Leongo auzian inkulpatuak dauden defentsa Yolanda Molina Ugarte, Alain Larrea, Anne-Marie Mendiburu abokatu euskaldunek eta izen handiko Chouck abokatu frantziarrak daramate. Prozesu honen inguruan itzal handiak daude bere hastapenetik. Gertaera 1983ko abuztuan izan zen arren, frantses justiziak ez zuen afera Asisetako Gorteetara (Auzitegi Nagusia) bideratu 1987ko abuztura arte. Gortee-tako presidenteak informazio gehiago bildu bitartean hamar urte igaro zituen, eta 1997ko apirilaren 8ra arte ez zuen prozesua abian jarri.

Abokatuen arabera, prozesua orain bideratzea giza esku-bideen konbentzioaren aurka doa. Ez da lehen aldia frantses justiziak legea hausten duela. Gabi Mouesca auziperatuaren kasua dugu adibide esanguratsua. Estrasburgoko Europako Giza Eskubideen Batzordeak Frantziako Estatuak kondenatua du, Gabi Mouesca inplikaturik agertzen den auzia hau bera, legeak agintzen duen garaian burutu ez delako. Abokatuen hitzetan, Mouesca aske behar luke, baina preso atxikitzen dute, berriz ere zigortzeko.

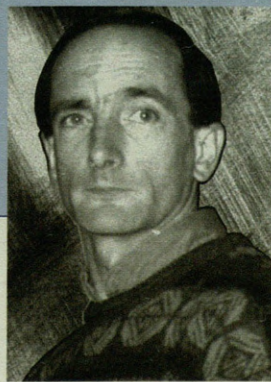
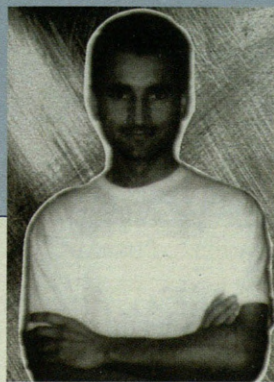
Leongo prozesuaren sumarioa bost epaileen eskuetatik pasa da. Antza, zerbaitek traba egin du prozesua aitzinarazteko. Abokatuen ustez, traba hori Larreren desagertzea da. Izan ere, sumarioan zeuden 167 frogatuetatik 130 desagertu dira. Bestalde, 17 urte iragan ostean zer argitu dezakete lekukoek? Abokatuek prozeduraren baliogabetasuna eskatu zuten arren, Auzitegi Nagusiaren arabera frogatuak datuen desagertzeak ez du prozesuaren garapenerako eragozpenik sortzen.

Orain, berriz, fiskalak auzia bere aldera montatu du. Interesatzen zaizkion frogak eta lekukoak baino ez ditu ekarri epaiketara. Esate baterako, inoiz gertakariaren ardura berezirik ez zuten polizia garrantzitsuak deituak izan dira deklaratzera une honetan. Ordea, hasieratik ikerketak bideratu zituzten jendarmeak ez ditu fiskalak deitu; edo deitu dituztenak oso maila apalekoak dira. Fiskalak osatu duen zerrendak zur eta lur utzi ditu abokatuak. Baionako PJko (Polizia Judiziala) buruak epaiketan deklaratu du

IKren dosierrak segitzen dituelako, eta ez auzipetzen ari den kasua ezagutzen duelako. Berarekin Bordeleko PJko Albert Mouligne polizia funtzionarioa eta Baionako Gerard Fabries polizia daude. Ihes egin zuten militante inkulpatuen arrastoa aritu zen Henri Mazeres koronela -Kortsikako Pailot aferan inplikaturik- Leongo aferaren dosierran zegoen. Bera zen orduan Landetako Jendarmeriaren Komandantzia buru. Abokatuek deitu dute epaiketara, baina fiskalak ez. Militanteen arrastoa aritu zen Frederic Denis, Akizeko Jendarmeriaren Komandantzia burua, gertakariaren ikerketa eta konstatazioak egin zituen, ez da deitua ere, bere ordezkari bat, graduazio apaleko Freire jendarmea, deitua izan da.

Gertakariaren parte hartzea izan zuten guztiak deitu dituzte abokatuek, baina fiskalak ez ditu ekarri nahi. Denis Rue jendarmea, zaurituta suertatu zen Plouzeau eta zendu zen Guimarra jendarmea bidali zituen. Fiskalak berriz, ez ditu ez Plouzeau jendarmea ez kanpinlekuaren gerente Phillipe Coyola deitu. Prozedura ahozkoa da, eta beraz, frogak eta lekuko guztiak ekartzea ezinbestekoa da. Abokatuen aburuz, justiziak poliziaren tesien arabera jukatu nahi ditu euskal militanteak. Fiskalaren asmoa, Guimarraren hilketari Filipe Bidartari leporatzea da. Dosierri osatu zenean, lekukoek ez zuten Bidart ezagutu, ezta gerenteak berak ere. Alta, bera zen militante bilatuena orduan, Frantziaren lehenengo etsaia.

Filipe Bidart CRSeko bi polizien hilketengatik kondenatua dago. Molina Ugarte abokatuaren esanetan, epaia lotsagarria izan zen. Gertakaria izan zelarik euria burustan ari zen; karrikan argirik ez zen ia. Hil-hurren geratu zen poliziak identifikatu zuen Filipe. Tiro egin zutenek aurpegia estalita zeramaten, poliziak, ordea, Bidarten begiak ezagutu omen zituen. Deklarazioa sinatu eta hil egin zen ●

■ Gabi Mouesca, Filipe Bidart eta Ttote Etxebeste euskal militanteak.

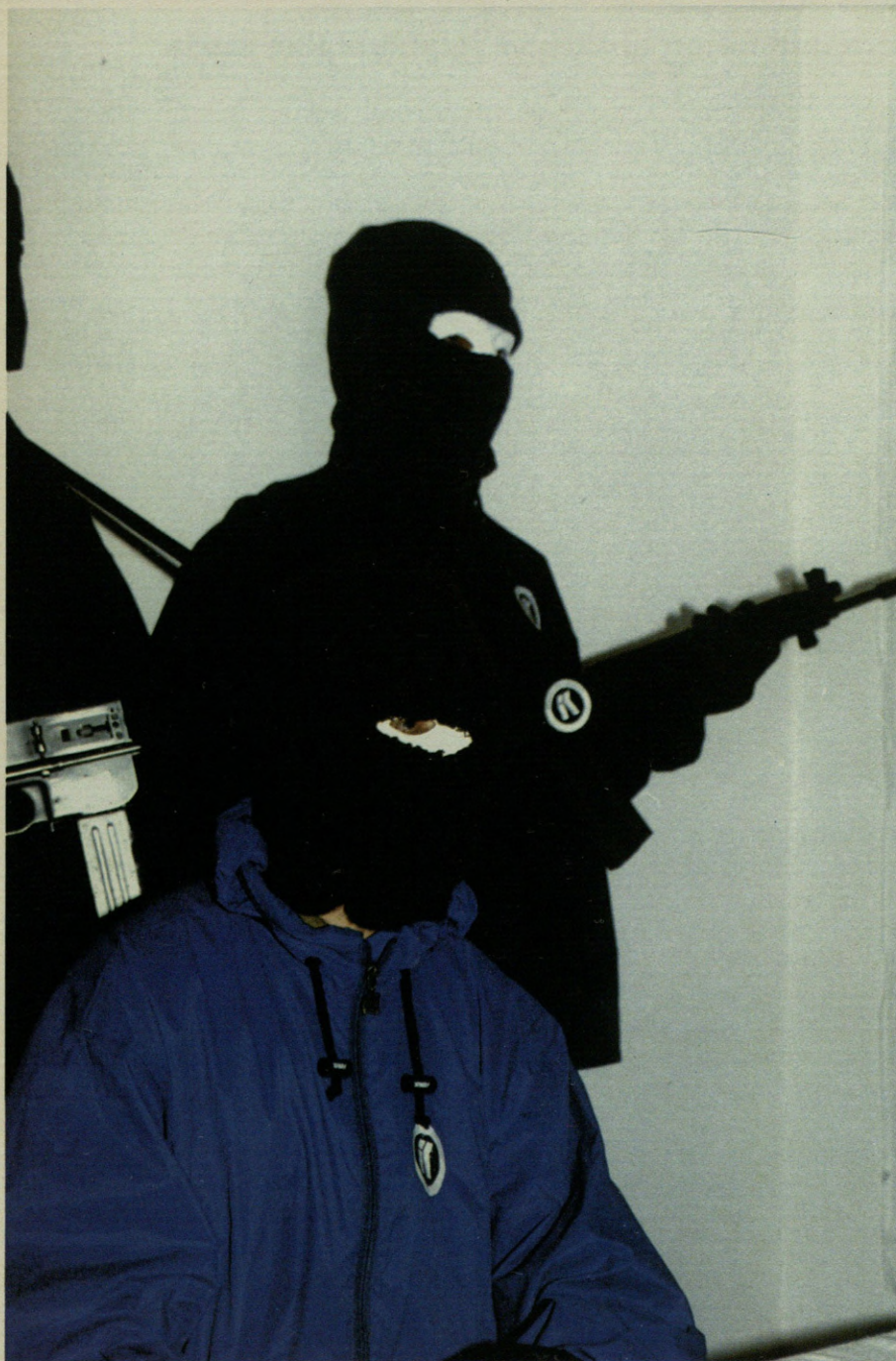
ziaren begietara militante jazarriena, ptxero izatera pasa zen. Urte batzuk geroago atxilotua izan ondok, hilketa haienatik betiko kondenatu zuen Frantziako justiziak.

LAU MILITANTE SASITAR. Leon-go tiroketa gertatu zenean lau ziren Frantziako poliziak buru-belarri bilatutako euskal militante sasitarrak: Filipe Bidart, Gabi Mouesca, Ttote Etxebeste eta Popo Larre. Abuztuaren lehenbiziko egunetan Ipar Euskal Herriko kostaldean nahiz Landetako, turistez gainezka zeuden. Azkainen,

eraikin bat erre zuten eta haren ikerketaren arioren IK-ko Jean Paul Hiribarren militante itsasuarra atxilotu zuen poliziak. Honi aurkitutako zenbait datuen bitartez Landetako Leon herrira iritsi ziren poliziaren zantzuak. Tiroketa izan zen egunaren bezperan, bertako kanpinleku bateko

gerentea bisitatu omen zuen Jendarmeriak, eta agindu hau eman ere: "Euskal talde baten susmorik izanez gero polizia jakinarren gainean jartzeko".

PATRUILA TXIKI BAT. Jendarmeariak auto baten erreferentziak eman zit-

■ IK-ko eledunak, 1993ko martxoan ARGIAri eskaini elkarizketa batean.

kion ezagutzera gerenteari. Biharamunean, gerenteak, jendarmeen susmoa baieztatu ondoren, hauei deitu zien. Leongo Jendarmeriaren patruila txiki bat baino ez zen kanpinlekura hurbildu. Une hartan, gerenteak jendarmeei ohartarazi zien (susmagarriak ziren gazte haietako bat; Jean Louis Larre) goiz aldean berekin egona zela zorrak kitatzeko, eta beren kanpin-denda ari zirela desmuntatzen. Jendarmeak, kanpinlekuaren sarkian zeudela, bilatzen ari ziren Renault 4-L zuria-

ren barruan zihoazen lagun batzuk kanpinlekua uztekotan zirela ohartu ziren.

Jendarmeez ez ikusiarena egin zuten; auto barruan zihoazenen beldur; beraiek baino gehiago zirelako beldur, antza. Jendarmeez beren 4-L urdinean igo eta segika joan zitzaizkien. Usteko militanteek Jendarmeriaren kasernara bidea hartu zuten bitartean, jendarmeez errefortzuak eskatu bide zituzten. Militanteek okerreko bidea hartu zutela nonbait oharturik, bat-batean itzuli eta kontrako norabidea

hartu zuten. Jendarmeez haiei jarraitu zieten zer nahi gisaz ere. Kanpinlekuak ate nagusiaren aitzinera iristean, ordez auto ilara batek blokeatuta gelditu ziren militanteen nahiz polizien autoak. Jendarmeen autoa hamabost bat metro atzetik geratu zen. Bi jendarmeak orduan, autotik atera eta armak eskuetan hurbildu zitzaizkien.

BERTSIO UGARI TIROKETAZ

Militanteak egoeraz jabeturik (aitzinetik eta gibeletik autoak zituzten) 4-L zuritik irteten ziren. Orduan gertatu zenari buruzko hamaika bertsio eman zuten lekukoek. Poliziak gertatu zenari buruzko ikerketak egin zuen eta bildu zituen lekukotasunak ez dira egundo ezagutu. Lekukoek ez zuten sekula militante bat identifikatu funtsaz eta ganoraz. Deskripzio anitz eman zuten, baina denak kontrajarriak dirudienez. Denak bat zetozen hau esatean: "Autoa gidatzen zuenak ihes egin zuela oihanean barrena, eta hura 'Popo Larre zela baieztatu ere'". Epaitutakoaren defentsa daramaten abokatuen bertsioak hurrengo hau da: "Tiroketa bi jendarmeen aldetik hasi zen. Militanteek erasoaren erantzun zioten eta haietako bat zerraldi erori zen: Beste jendarmeak zuhaitz baten kontra tiroka jardun zuen eta esku batean zauritua izan zen. Militanteek hura kontrolpean izan zutelarik hilarengana hurbildu ziren. Armak kendu zitzaizkien jendarmeei eta euren 4-L urdinean ihes egin zuten", adierazi digu Yolanda Molina Ugartek. Egun, fiskalak gertakaria hilketa gisa aurkeztu nahi badu ere, hura ez zela atentatua izan frogatu nahi du defentsak.

Jendarmeria jakinaren gainean zegoen eta berehala agertu zen gertakariaren tokira; bilaketa operazio itzela montatu zuten segidan, eta pertsekuziorako plan berezia zabaldu ere bai. Jendarmeriaren eta poliziaren talde bereziek baliabide ugari erabili zuten ihes egindakoen zantzu gibelean; helikoptero baten laguntza eta guzti. Ihes egin zuten militanteek jendarmeen 4-La kilometro batzutura utzi eta Simca bat lapurtu zuten. Ordu batzuk geroago, poliziaren hedapen azkarren ondorioz, Simca aurkitu omen zuten abarrez kukutua. Ordurako militanteak urrutiz zeuden. Ulertezina eta susmagarria, alabaina, oinez ihes egin zuen Popo poliziak harrapatu ez izana da. Poporen arrastoa galdu zen betiko.

ARGIA

■ Popo Larre: Heletako bihotz oneko gazte alaia eta prestua

Jean-Louis Larre "Popo" k 21 urte zituen desagertu zenean. Azken 17 urteetan, familiak nahiz lagunek kalbario luzea jasan dute. Larre sendiak izen bereko ostatu eta etxaldea dauka Nafarroa Behereko Heletako plazan. Ttotterren anaia eta bere ama Maddi bizi dira bertan. Poporen aita duela hamar urte zendu zen. Beste bi anaiak Parisen bizi dira, eta arreba bat Oloruen: "Euskal Herritik kanpo bizi bagina ez genuke Leongo aferaren berri izanen. Gu ez gaituzte deitu Parisera joateko. Egia erran, azken hamar urteotan ahan-tziak izan gara abokatuen aldetik, eta Poporen lagunek ere ez gaituzte hastapenean bezala bisitatzen. Denok ahan-tziak izan gara", adierazi digu negar malkoetan Maddik. Popo desagertu ondoko urteetan borroka bizia eraman zuen bera aurkitzeko; semeak hainbeste maite zuen Euskal Herriaren aldeko mobilizazio ugarietan parte hartzen omen zuen. Zenbaitetan - Maddik kontatu bezala-, bere gartsutasuna tipitzen saiatzen ziren seme nagusiak. Popo zen haurride gazteena.

Gaur egun, berri, etsitua bizi da. Leongo auzia berriro abiatu izanak durduzatu du arras. Maddik dioskunez, bere semea euskal militantea zen, baina ez zegoen klandestinitatean: "Popo Baionan bizi zen, bere apartamendua zuen gainerat. Bere lana atxikitzen zuen. Baionako festen karietara hamabost eguneko bakan-tzak hartu zituen. Desagertu zen egunaren bezperan telefo-

noz deitu zidan Britainiako Kemperretik. Gero jakin nuen ez zela han. Baina ez zen ere, egunkarietan eta sustengo taldeek emaniko informazioetan erraiten duten bezala, sasitarra bilakatu. Ene semea ez zen osoki engaiatua borroka armatuan".

Maddi Larrek atsekabe händiz hartu du Filipe Bidartek orain gutxi idatzi eta publikaturiko artikulua: "Filipek 'barka Popo' erran du. 17 urteotan abertzaleek ere ez baitute jakin bere izena behar gisan atxikitzen. Enetako hunkigarria izan da. Nik ez dut -poliziak erran bezala- sinesten Popo bere lagunek desagertarazi zutenik, nehola ere. Baina, gauza bat erran nahi dautzut, nehork ez dezala ere poliziak hil zuenik erran. Hori erraiteko frogak behar dira. Bestenaz, isildu behar dute".

Maddik ez du uste bere semea azalduko denik. Baina, ama guztiak bezalaxe, ez du bere semea hila jotzen bere gorpua ikusi bitartean. Poporen aita hura gabe zendu zen, eta amak, fededuna

izaki, mundu honetan ez bada, zeruan ikusiko duela erran digu: "Egun guziz jaikitzean, Popo mundu honetan bizirik bada, laguntzeko eskatzen diot Jainkoari. Eta mundu honetan ez bada, bertze munduan ikus dezadan otoitz egiten diot. Popo mutiko izugarri gisakoa zen. Euskal Herria biziki maite zuen gaztea zen; ez zion nehorri minik egiten, eta harekin bilduko naiz zeruan", adierazi digu negarrez.

Popo politikoki engaiatu aitzin kultur munduan aritu zen: kirol, dantza nahiz antzerki taldeetan parte hartu zuen. Xirixti-Mirixti antzerki taldeko jokolari izan zen Popo: "1982an eratu genuen Xirixti-Mirixti Baionan. 'Xirixti-Mirixti gerrenean plat' obrarako sei jokolari behar genituen, eta, antzerkia aritua eta aktore ona zenez, Popo hautatu genuen. Heletan ikusia nuen antzerkian, ona zen biziki, eta Baionan bizi zenez, aise lotu zen taldeari". Gazte gisakoa eta sinpatikoa gogoratzen du Landar-

tek: "Mutiko gozoa, maitagarria eta bihotz onekoa zen. Bizia eta dena emateko prest". Peio Berhokoirigoin talde bereko antzezleak honela gogoratzen du: "Antzerkide eta lagun maitatua zen. Oso antzezle ona zen, bere tripetatik ari zen jokolari bezala; biziki preziatua zen. Lagun bezala ere, biziki prestua; noiznahi irriarazten gintuen. Xirixti-Mirixtikiko lagun guziek biziki maite genuen bihotz handiko mutikoa". Menane Oxandabaratzek gaztetitak ezagutu zuen: "Bizian nola tauletan

■ Popo Larre (erdian) Xirixti-Mirixtikiko antzezlea zen.

maite zuen jokoa. Heletar seme on gisara, biziki maite zuen bere herriko feria eta ferietan ibiltzen zen jendearen eskarnio egitea. Hari buruz dudan irudia oso koloretsua da. Ez zuen batere gatazkan aritzea maite, harremanak gozoan atxikitzen zituen beti ere". Babi Bidartek, berri, Hazparneko eskolan ezagutu zuen: "Eskolaz landa, Baigorriko Arrola dantza taldean eta herriko rugby taldean ere ibili ginen; Baigorritik Heletara bitartean. Behin, Heletako Santa Katalina ferian ginela, 16 urte zituela, makiñon edo tratulari batek Popok bere zaldia saltzeko eskatu zion. Izugarri abila baitzen tratu-rako. Jean Louis "Popo" izenez ezagutzen zuten baigorriarrek rugbyan eta dantzan. Gaur egun ere, abertzaleak eta ez abertzaleak oroitzen dira Popoz. Luzaz galdatu didate Popoz, eta orain, auzia dela-eta, bere burua agertzen duten afitxak denek errespetatu dituzte. Maitagarria zen Popo" ●

FILIFE HOBENDUN. Poliziak ikerketarekin segitu zuen egun berean. Gerentea galdezkatua izan zen, eta kanpinlekuko harrera-lekura ordaintzera joan zena Popo zela baieztatu zuen. Mili-

tanteen autoan, Poporen gida-baimena eta nortasun agiria aurkitu zituen poliziak. Filipe Bidart bilatzen zuten bereziki, eta autoan bertan omen zegoen agenda batengatik Filipe Bidart jotzen dute

jendarmeen hilketaren hobenduna edo egilea. Hurrengo egunetan, jendarme eta polizeiek Popo nahiz Filiperen familien etxeak arakatu zituzten goitik behera. Filipe Bidart, Gabi Mouesca eta Ttote

■ Pascal Dumonten afera eta Leongo gertakariaren artean loturarik ote?

Leongo aferaren inguruan beste afera izugarria dago: Pascal Dumonten desagertzea. Aferekin loturarik ote duten argitzeko dago. Alta, bien arteko loturarik frogatuko balitz, Poporen desagertzea argitzeko urrats berebizikoa litzateke.

Pascal Dumont Carbon-Blanceko 15 urteko gaztea, 1983ko abuztuaren 22an desagertu zen Lacanau-Ocean hondartzan; bi lagunekin kanpatzera joan zelarik. Eguzkia hartzen geratu zen, lagunak bainatzera joan zirenean. Uretatik bueltan Pascal ez zegoen hondarrean. Lagunek ez zuten Jendarmerian desagerpenaren berri hurrengo egunera arte eman. Familiak biharamunean jakin zuen.

Lau egun beranduago -abuztuak 27- Jendarmeriak gorpu bat aurkitu zuen Lacanautik 15 kilometrora; Porge herrian. Familia gorpu hura identifikatzera joan zenerako, jendarmek Pascal Dumonten izena zeraman heriotz-txostena sinatzeko exijitu zion familiari; aparteko azalpenik eman gabe.

Pascalen amak -Yvonne- liburu bat idatzia du bere semearen desagertzearen inguruan. Familia xume hau erotzat hartua izan da, eta bere diru irabazpen guztiak xahutu izan ditu bere semea aurkitzeko. Honela dio liburuan: *"Nola daiteke guk gorpua ikusi aurretik Pascal Dumont izenarekin dossier bat ireki*

izana?". Gorpua deskonposizio egoera aurreratuan zegoen begirik gabe eta oso ilunduta. Drama ikaragarria hasi zen egun hartan Dumont familiarentzako. Autopsia eskatu zutenek hamaika trikimailu jasan zituzten. Yvonnek kontatzen duenez, familia jazartua izan zen. Senarrak bizirik ahulezia une batzuetan baliatu ziren Jendarmeria eta Justizia, eta gorpu hura berri semea zela zioen txostena sinatu zuen. Germain Dumontek bota zuen sinadura mila bider madarikatu izan dute Dumontenak. Estorsionatuak izan omen ziren.

Gerora egin zen beste autopsia batek gorpu hura hiru astetutan egon zela agertu zuen. Hartara, gorpu hura, hiru astetutan lehenago desagertu zen Popo Larrerena izan zitekeela pentsatzeko susmoak daude. Gogoz kontra izanik ere, familiak gorpu hari lurra eman zion eta hilobian honela idatzia dago: *"Hemen datza, 1983ko abuztuaren 27an, Jendarmeriak, Poliziak, Justiziak eta mediku talde batek inposaturiko ezezagun bat"*.

Harrez gero, ahalegin askotxoren ondoren, kasua berriz ere irekitzea lortu zuten. Poitou izeneko detektibe bat kontratatu zuten ere bai. Honek, poliziak eta jendarmeriak eraiki txostena hankaz gora jarri zuen. Pascal bere egunean tratatu zuten detektisten eta sendagileen txostenak aurkeztu zituzten. Poitou eta

■ "Hemen datza ezezagun bat" irakur daiteke hilobian.

■ Germain eta Yvonne Dumont, Pascalen gurasoak.

Etxebeste, hurrengo urteetan izan ziren atxilotuak. Popo Larre, berriz, ez da egundo agertu. Poliziak hasieratik maltzurki jokatu du. Poporen gurasoei sinestarazi nahi izan zien Popo Parisen edo Ameriketara zegoela. Familia eta herriarengandik urrundu nahi izango zuela argudiatu zuen poliziak.

"Popo"k, ordea, gertaeraren bezperan hitz egin zuen amarekin azken aldikotz. Britainiako Kempferren zegoela adierazi zion. Familiarekiko atxikipen osoa agertu

zion amari, ordura arte bezalaxe. IK-k Popo garbitu izanaren esamesa barreiatu zuen poliziak. IKk jendarmek aku-

□ "Filipe Bidartek, iragan otsailean, Popo Larre militante desagertuarekiko laudorioak izan zituen prentsa artikuluan batean"

satzen ditu Popo desagertzeaz. Iragan otsailean, euskal prentsara igorritako artikuluan batean, Filipe Bidartek Popo Larreretikiko laudorioak izan zituen eta

barkamena eskatu ere. Filipen esanetan, abertzaleek ez dute Poporen izena eta izana duintasunez atxikitzen jakin izan.

Poporen familiak Baionako Auzitegian salaketa aurkeztu zuen segidan, baina ez du inolako erantzunik ukan. Popo ez du inculpaturik epailetan.

Agidanez, Poporen desagertzea argitu gabe, Frantziako justiziak beste hiru militanteak, beste behin ere, gogor zigortzea du xede ●

◆ MIKEL ASURMENDI

DUMONT FAMILIA

Hego Euskal Herriko nekazal elikagaien sektorea indartzen ari da kalitatez eta jatorrizko izendapenez, bai EAEn eta bai Nafarroan, eta bertako elikagaiak egunetik egunera gehiago esportatzen dira.

14 PRODUKTUK DUTE KALITATEAREN EUSKO LABELA

Euskal Herriak nekazaritzako kalitatezko elikagaiak ditu, barne merkatuan nahiz kanpoan saltzen direnak. Maila hori ekoizleen profesionalizazioari eta Administrazio ezberdinek eskaintzen dituzten laguntzei esker lortu da. Kalitatezko elikagaiak eta jatorrizko izendapenak indartzeak, elikaduraren segurtasuna bermatzeaz gainera, euskal ekoizleen profesionalizazio eta ahalegin handiagoa bultzatzen du.

Jakina denez, Kalitatezko Eusko Labelak Kalitatearen K hitza erabiltzen du bere ezaugarri edo zeinutzat. Kalitatezko Eusko Labelak hautatutako elikagaietan erantsita doan bereizgarri horrekin Euskal Autonomia Erkidegoan ekoizten diren nekazal elikagaiak identifikatu eta nabarmendu nahi dira, eta, aldi berean, batez besteko maila orokorra baino kalitate handiagoa eskaini nahi zaio kontsumitzaileari.

Gaur egun, Kalitatea Fundazioak

emandako Kalitatezko Eusko Labelarekin ezaugarria duten elikagaiak 14 dira: abeltzari gorri okela, baserriko oilaskoa, esne-bilodotsa, Ibarrako piparrak (Orozko), tomatea, Gernikako piperra, Arabako patata arrain freskoa, esne pasterizatua, Euskal Baserria, Gernikako indaba, Arabako baba pintoa, Tolosako babarruna eta ezia.

4.000TIK GORA EKOIZLE. 1999. urtean gora egiten jarraitu du K ezaugarria duen elikagaien ekoizpena.

■ Arabako patata da Eusko Labela duen 14 produktuetatik bat.

ALBERTO ELOSEGI

■ Antxoari arrain freskoaren labela ematea aztertzen ari dira.

rria daramaten elikagaien salmentak. Kalitatea Fundazioaren aurreikuspenen arabera, esparru honetako elikagaien fakturazioa 8.000 milioi pezeta (320 milioi libera) inguruan ibiliko da. Urteko fakturazio kopurua handia izan arren, Fundazioko arduradunek diotenez, balioztapen kualitatiboak ere berebiziko garrantzia du. Fundazioko gerente German Murua-mendiarazek duela gutxi enpresen argitalpen batean zioenez, guztiz garrantzitsua da "balioztapen kualitatiboa", hau da, kalitatearen ezaugarri horrek eragiten dituen egitura aldaketak: ekoizleak elkartzea, eskaintza kontzentratzea, gauzak ondo egiten jakitearen kultura hori, merkatuari bizkar eman ordez merkatuari begira ekoiztearen kultura... Kalitatea Fundazioko gerentea jabeturik dago aldaketa mota hori epe ertainera edo luzera

ematen dela, eta beraz, emaitzak ere epe horri begira aztertu beharko direla.

Kalitatezko Eusko Label horren garrantziaren adierazle bat elkartu den ekoizle kopurua da: 4.100 bazkide. Horrek esan nahi du 700 ekoizle sartu direla 1998az geroztik. EAEko euskal nekazariak eta abeltzainek antolamendu horren barruan sartzeko horrelako grina erakustea, Fundazioak elikagai horiei beren merkaturatze bidean eskaintzen dien babes eta laguntzaren adierazgarri izan daiteke.

Joan den urtean Gernikako, Arabako eta Tolosako babarruna sartu dira Labela dutenen familia horretan. Aztertzen ari dira antxoari eta legatzari arrain freskoaren labela ematea. 1998az geroztik ematen da arrain freskoaren labela, batez ere, hegalaburrari eta hegaluzeari. Urrian

■ 115.000 milioi pezetako fakturazioa

EAeko nekazal elikagaien industriak -esne, haragi eta arrainen eraldaketa- 115.000 milioi pezetatik gorako (4.600 milioi libera) fakturazioa izan ohi du urtero, Gasteizko Gobernuaren arabera. Esnearen sektorean 51 enpresa eta 893 langile ari dira behiaren eta ardiaren esnea eraldatu eta merkaturatzeko lanetan. Garrantzitsuenaren Iparlat da eta behi-esnearen %95 merkaturatzen du. Gaztaren ekoizpenak ere garrantzi handia du esnekien merkaturatzean. Bien artean 40.000 milioi pezeta inguruko salmentak dituzte, %32 barruko merkaturatze eta %67 kanpokoan (%61 Espainiako Estatuan eta %6 Europako Batasunean). Haragiaren sektorean 153 enpresa eta 1.358 langile ari dira, hiltegi publiko eta erdi-publikoetan eta zatitzeko, prestatzeko eta eraldatzeko industrian banaturik. Bigarren honetan (errentagarriagoa) 35.000 milioi pezeta fakturatu da, eta %63 barruko merkatuari dagokio. Azkenik, arrainen eraldaketarako sektoreak, garrantzietakoak, 90 enpresa eta 1.891 langile ditu. Bere salmentak 40.000 milioi pezeta ingurukoak dira, eta horien %27 barruko salmentek osatzen dute ●

amaitu zen 1999ko kanpainan, harrapaketen %20ak hartu zuen labela, eta kopu-

RESA GUIPUZCOANA, S.A.

GIPUZKOAKO KONTZESIONARIO BAKARRA

N-1 444. km.a
Billabona (Gipuzkoa)
Tel.: 943 69 04 00
(8 linea)

Arlo guztietan aitzindariak

Nafarroak ere kalitatezko produktu garrantzitsuak ditu

Nafarroak ere, ardoaz gainera, kalitatezko elikagai garrantzitsuak ditu. Hala aitortzen diote erakunde eskudunek beren jatorrizko izendapena ematean. EAEn ematen den Labelaren antzeko zerbeit bezala har genezake jatorrizko izendapen hau. Nafarroako izendapen berri horiek 1980az geroztikoak dira eta honela banatzen dira: lehengo jatorrizko izendapenak -Erronkari eta Idiazabalgo gazta (Nafarroan ere egiten baita), Lodosako pikillo piperrak eta ardoa-, berariazko izendapenak -zainzuriak eta patxarana- eta kalitatezko izendapenak -Tuterako alkatxofak eta Nafarroako abelgorri okela-.

Erronkari bailaran egiten den gaztak 1981ean bereganatu zuen Espainiako Estatuan ardoa ez zen gai bati ematen zitzaion lehengo jatorrizko izendapena. 1998an jatorrizko izendapena izan zuten 2.900 tona litro esne baino gehiagok, eta horiekin, izena emana duten bost gaztandegiren artean, 466.330 kilo gazta egin ziren. Urte ona izan zen, gehiengotik ez baita 400 tonatara heltzen. Nonbait, 1999an kanpaina ez da hobia izan, eta urteko ekoizpena 400 tona horien azpitik ibili dela uste da.

Idiazabalgo gaztaren jatorrizko izendapena Nafarroak EA Erek batera erabiltzen du. 1998an, izendapen horretan sartzen diren 23 gaztagileen artean, 342.000 kilo gazta inguru egin zituzten izendapena jaso zuten 2.000 tona litro ingururekin. Kontuan izan behar da Idiazabalgo gaztaren heren bat Nafarroan egiten dela, eta esnearen heren bat baino zertxobait gehiago ere Nafarroakoa dela.

Nafarroako zainzuriak berariazko izendapena du. 1999ko kanpainaren arabera, eta Nasersaren Nekazal Elikagaien Zerbiztuak emandako datuen arabera, izendapen horren barruan 3.851 nekazari daude sarturik. Nekazari hauek Nafarroako eta Errioxa eta Aragoiko muga inguruko 195 herritakoak dira. Horietako 3.086 Nafarroako herrietakoak dira eta ekoizpena-

ren %90 biltzen dute. Aurten 7.400 tona zainzurik izan du izendapena, eta horietatik, enpresa ezberdinetan (57 lantegitan) landu ondoren, 5.590 tona atera ziren etiketaturik. 1999ko kanpaina txartat jo dute, eguraldiak kalte egin baitio, eta ohiko baldintzetan 7.000 tona inguru etiketatuko ziren.

Lodosako pikilloa, dagokion jatorrizko izendapenarekin, Nafarroako 8 herritan lantzen da. 1998ko kanpainan -ez dugu 1999ko daturik- 358 nekazarik zuten izena emanda eta 341 hektarea zituzten. Produktzioa 1.674 tonakoa izan zen, eta prestatu eta etiketatu ondoren 1.100 tonatan geratu zen. 1999ko kanpaina aurrekoa baino hobia izan zela uste da.

Tuterako alkatxofari dagokionez, berriz, esan behar da orain artean freskoak bakarrik saltzen direla eta ez dagoela produktio kopuru finkorik. Une honetan, ekoizpen horretan erabiltzen den ingurunearen aldaketaz aztertzen ari dira, eta baita kontserban prestatzearen aukera ere. Sektoreko arduradunek diotenez, baliteke hurrengo kanpainarako babestutako gune geografikoaren aipamenaren barruan egotea.

Nafarroako okelak 1994an lortu zuen jatorrizko izendapena. Izendapen horrek abeltzaintza ustiatagietzak, hornitzaileentzako eta harategietzak erregistro batzuk ditu zabalik. Aldizka, azterketarako ikuskapen bat egiten du izena emana duten ustiatagi guztietan, hazkuntzarako prozedurak egiaztatuz eta lakinak jasoz. Izendapenak Piriniar, Blonde, Alpetako Arrea eta Charolais arrazetako abelgorriaren okela babesten du. 1998an, izendapenaren barruan 16.109 behi hazama sartzen ziren. Izena emana duten hiru hiltegien artean 6.138 zekor hil ziren, aurreko urtean baino ia mila gehiago. Hil zituzten animalia guztien artean 1.849.182 kilotara iritsi ziren. Izendapen honen barruan izena emana duten 153 harategietan 1.522.820 kilo merkaturatu ziren ●

■ Bi gazta hauek jatorrizko izendapena dute.

ru oso garrantzitsutzat jo genezake. Zerri askearen ekoizpenari kalitatearen Labela emateko asmoa ere badago, nahiz eta horretarako urte batzuk igaro beharko diren oraindik.

Labela ondo barneratzen ari da konsumitzaileen artean eta gizartean, eta ez dira gutxi Label hori beraientzat ere eskatzen duten gremioak: gozogileak, okinak, odolki egileak... Baina, Kalitatea Fundazioak, gaurkoz, bazterturik dauka prestatutako elikagaietan sartzea, bere

asmoa Euskal Autonomia Erkidegoko elikagai freskoei lehentasun osoa ematea baita, bere ustez hori delako garrantzitsuena nekazaritzako elikagaien sektorearentzat eta, oro har, euskal ekoizleentzat.

Irakurlea, agian, galdezka ariko da: ba al dago inolako alderik Kalitatezko Eusko Labela duten elikagaien eta jatorrizko izendapena edo babestutako gune geografikoaren adierazpena dutenen artean? Bai, badago aldea. Jatorrizko

izendapena izateko, elikagai batek arraza edo hazi autoktono baten jatorria izan behar du, eta haren ekoizpen, eraldaketa eta prestatuntza bere elkargorekin mugen barruan burutu beharra dago. Horregatik, Eusko Labelaren Fundazioa bera arduratzen da, bere elikagaiek baldintza horiek betetzen dituztenean, jatorrizko izendapena edo babestutako gune geografikoaren adierazpena izan dezaten ●

◆ DANIEL UDALAITZ

Iragan irailean sortu zen Bizkaiko Foru Aldundiko Euskara Sustatzeko Zuzendaritza Nagusia eta iaz euskarara bideratutako 82 milioiak 534era igo dira aurten. Horretaz jardun dugu Gotzon Lobera zuzendariarekin. Bilbotarrak, hala ere, hitzak baino ekintzak nahiago ditu.

“ATERKI BAT ESKAINI NAHI DIEGU EUSKARAREN ALDEKO EKIMENEI”

Iragan urtean sortu zen Bizkaiko Foru Aldundian Euskara Sustatzeko Zuzendaritza Nagusia. Baina, aurretik nola bideratzen zuen Aldundiak hizkuntza politika?

Barrura begira, Lehen-dakaritza Sailetik bideratzen zen, horren barruan Hizkuntza Normalizazio atala baitzegoen. Bi lan nagusi egiten zituen atal honek: batetik, terminologia lanak (itzulpen lanak gehienbat) eta bestetik langileen hizkuntza eskakizunen inguruko lanak. Kanpora begira, euskararen aldeko ekimen bat diruz lagundu nahi zenean adibidez, Kultura Sailak bideratzen zuen Foru Dekretu Orokorren bidez.

■ **Gero, iragan irailean Zuzendaritza sortu zen. Nola eta zein helbururekin?**

Zuzendaritza legeegin-tzaldi honetarako Bizkaiko EAJren apustueta bat izan da. Josu Bergara ahal-dun nagusiak EAJren egi-taraua aurkeztean, euskara Aldundian tratamendu bereziarekin sartuko zela azpimarratu zuen. Eta ez hori bakarrik: lau urte hauetan aurrekontu guztien %1,5etik %2ra euskararentzako emateko konpromisoa ere agertu zuen. Hizkuntza politika Euskara Biziberritzeko Plan Nagusiaren barruan bideratzea

erabaki zen, Euskal Herriko alderdi politiko ia guztien ordezkariek sinatua baita (HBk ez zuen hasiera batean sinatu, baina iaz bere oneritzia eman zion). Baina beti ere, lau printzipioei jarraituz:

berezko hizkuntzaren aitortza; sorospide eta osagarritasun printzipioa erabiltzea; ahulenaren aldeko jokaera edo diskriminazio positiboa eta demokrazia.

■ **Une honetan zein egitura du Zuzendaritza?**

Une honetan Kultura Sailaren egitura organikoaren Foru Dekretua argitaratu barik dago. Zuzendaritza hau berria izanik, arazo bi sortzen zaizkigu: batetik, Lehendakaritza Sailean egon den Hizkuntza Normalizazioko langileak hona ekarri behar izan ditugu; baina, bestetik, kanpora begirako atal hori osatu barik dago oraindik. Orduan, lehenik, egitura organikoa behar dugu babes legala lortzeko eta horrekin atalak bideratuko ditugu. Guztira 20-25 bat izango gara.

■ **Bi ekintza esparru bereizi dituzu. Bata Aldundira bertara bideratua. Zeintzuk dira esparru honetako helburu nagusiak?**

Barne jardueran bi helburu ditut nik oso garbi. Bata, terminologiaren alorra behingoz finkatzea. Une honetan hemen asko ekoizten dugu euskaraz. Sekulan onartzen ez den gauza bat da, baina, herri honetan inork euskaraz argitaratzen badu hori administrazioa da. Hainbat urtetan eginiko lana hor da

MONIKA DEL VALLE

■ **“Euskararen aldeko lanak ghettotik irten behar du”.**

MONIKA DEL VALLE

■ "Terminologia finkatu behar da".

eta bada sasoia horri etekina ateratzeko. Eginda dagoena berriz egiten ez dugu ahaletik eta dirurik gastatu nahi eta bai, berriz, hizkuntzaren kalitatean.

Bestetik, hizkuntza eskakizunen arazoa dago hor. Goitik beherako ezarketa politikak ez du ezertarako balio. Baina hor dugu 2002 urterako plana eta hor eskatzen diren portzentaiak bete behar dira (%34). Horretaz gain asko dago egiteko, ordea. Eskakizuna ematen duen horri aukera eman behar zaio eguneroko lanean erabiltzeko. Lanabesak, laguntza eta konfiantza eman behar zaie. Eskatu baino eskaini egin behar zaie.

■ **Eta kanpora begira, berriz, zeintzuk dira helburuak?**

Sorospide eta osagarritasun printzipioa kontuan hartu behar da hor. Alegia, zerbait ez dagoen lekuan geuk egin behar dugu eta zerbait egiten ari denean guk ez dugu zertan hori egiten hasi behar. Euskararen aldeko elkarte eta ekimenak hona hurbildu nahi ditugu, ez guk nahi duguna egiteko, baina bai diruz laguntzeko eta egitura orokorrago baten babesa emateko. Uste dugu euskararen aldeko lanak ghettotik irten behar duela.

Lantzeko beste puntu bat bizkaiera da. Baina bizkaierak batuari egin dakiokeen ekarpenaren ikuspuntutik eta ez bizkaiera versus batua planteamentutik. Hori antzinako kontua da. Bizkaiera baztertua izan da, baina nik garbi daukat bizkaitarren erruagatik izan dela. Bizkaieraz idatzi ez badugu izan da guk nahi izan ez dugulako. Baina testu klasikoak badaude eta horiek berreskuratzeko Euskaltzaindia, Labayru eta Mendebalderekin lanean ari gara dagoeneko. Hortik baturako ekarpenak etor daitezke.

Eta bizkaieraz idatzi nahi bada, tokian-tokian eta gauza konkretu batzuetarako, idatz bedi bizkaieraz, baina egoki. Hor herri aldizkari eta komunikabideak sartuko lirarteke eta horiei babesa eman behar diegu eta hizkuntza ereduak eskaini.

■ **Udalekiko zein harreman planteatzen duzue?**

Udalek dirulaguntzak eskatzen dituzte euren planetarako. Gu horretarako prest gaude, baina eurek ere konpromiso ekonomikoa ipintzea eskatuko diegu. Ez udalen kasuan, ez elkarteen kasuan, ez dugu %100eko laguntzarik emango. Bestalde, euskara enpresa munduan sartzeko dau den programetarako ere laguntzak emango ditugu.

■ **Eta dirulaguntzaz gain?**

Sentiberatze kanpaina bat egingo dugu. Horretarako hainbat gauza izan behar da kontuan. Milioi bat bizilagun bizi gara Bilbo inguruan. Zonalde euskaldunenak ez dira guztira Bizkaia osoaren laurden

edo bostenera iristen. Zonalde euskaldunenetan belaunetik belaunerako transmisioa bermatu behar da. Gainontzeko tokietan beste mezu bat eman behar da eskaini zure seme-alabei zuk izan ez duzuna. Gure politika atxikimendua bilatze aldera bideratuko dugu.

■ **Euskararako aurrekontuak izugarri egin du gora Bizkaian.**

Pentsa. Lehengo urtean, sustapenari begira, 82 milioi pezetako aurrekontua izan genuen eta aurtengo 534 milioikoa da. Hor ageri hemen badagoela borondate bat gauzak egiteko, ez dela gauza berbetan geratzen.

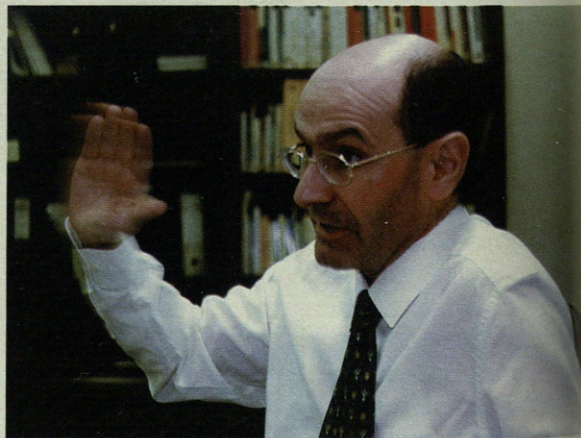
■ **Nola banatuko dira milioi horiek?**

Euskara elkarteetan, komunikabideetan, enpresa munduan, hezkuntzaren

inguruko munduan... aurrera begira pentsatu beharko dugu laguntza horiek nola zehaztu. Euskaltzaindiarekin, adibidez, lehengoan sinatu genuen bost urteko akordioa.

Gero, Euskararen Bizkaiko Sarea martxan jartzeko asmoa ere badugu. Zuzendaritza honetara etorri eta euskararen alde zer egiten den ikustean,

□ **"Bizkaieraz idatzi nahi bada, tokian-tokian eta gauza konkretu batzuetarako, bizkaieraz idatz bedi, baina egoki"**

■ **"Bizkaieraren bazterketa bizkaitarren errua da".**

konturatu gara Bizkaian gauza asko eta asko egiten dela. Baina arazo bat dago: bakoitza bere aldetik ari da eta ez dago elementu bateratzailerik. Gure ustez horiek guztiak proiektu baten barruan sartzeak merezi du, denek bertan nolabaiteko babesa izan dezaten. Euskara elkarteek, udalek eta guk, denek

Euskara sailaren babeslea:

Oiartzungo Udala

OIARTZUN, UDALERRI EUSKALDUNA

Osasungintza, Lan Mundua, Epaitegiak eta Zerbitzuak...
Euskaraz bizitzeko, oraindik ere hamaika urrats emango ditugu.

elkarrekin, behar egin dezakegu gauzak txukun aurkezteko eta guneak topatzeko. Berandu bagabiltza ere, proiektu hau martxan jarri nahi dugu, egutegi bat erabaki... Horrek ez du esan nahi euskararen alde egiten den guztiak hor barruan egon behar duenik. Guk nolabaiteko aterki bat eskaini nahi dugu.

Horrek balio dezake gainera gertatu ez dadin gertatu izan dena: Bizkaiko zonalde erdaldun batean aste beteko diferentziarekin bi bertso afari antolatuta eta gero, urte osoan, basamortua.

■ **Nola hartu dute ekimen hau udal eta euskara elkarteek?**

Oso pozik gaude orain arte elkarrekin-eta izan ditugun hartuemanekin. Ikusi da elkarrekin berba egiteko moduan gaudela. Beste gauza batzuk egon daitezke tartean, baina euskara euskara da.

■ **Aipatutako proiektuez gain ba al duzue besterik gogoan aurrera begira abian jartzeko?**

Nahiago dut egin denaz hitz egin egingo denaz baino. Proiektuak badituz, baina horiek azalduz gero hasi beharko dut azaltzen zergatik, nola... egin behar ditudan eta esplikazioak ematen ez dut lanerako denborarik izango. Eta ez ditut egingo. Zoritxarrez gure herri honetako gaitza da: proiektugintza nagusi eta zergintza gutxi ●

◆ **NAGORE IRAZUSTABARRENA**

MONIKA DEL VALLE

■ **"Ezarketa politikak ez du balio".**

Arturo Campion

Arturoren kaiera

EHE-REN MARTXA

Euskararen ofizialtasunaren aldeko martxa abiatuko du Euskal Herrian Euskaraz-ek (EHE) datorren apirilaren lehenen eta 15era bitartean Euskal Herri osoa zeharkatuko du.

"Hizkuntza bat, lurralde bat, legedi bat. Ofizialtasuna" leloztzat hartuta, Baionan hasi eta Bilbon bukatuko da ibilaldia. EHEren ustez, "ez dago babes legalik euskaraz bizi nahi duenarentzat, eta beste hizkuntzen aurrean makurtu behar dugu euskaldunok".

IKASLE ABERTZALEAK-EN MARTXA

Izango den batetik izan den beste batera. Ikasle Abertzaleak taldeak euskalduntzearen aldeko ikasle martxa egin zuen iragan astean. Irakaskuntza edukiz eta hizkuntzaz euskalduntzea aldarrikatu zuten hiru egunetan zehar Bizkaiko hiru eskualdetan barna (Ibar Ezkerra, Uribe Kosta eta Bilbo) eginiko martxan. Ekimen honek, besteak beste, euskalduntzen ez duten hezkuntza ereduen edo "erdal ereduen" behin betiko desagerpena eskatu zuen.

"ERASO POLITIKOA" SALATU ZUEN UEMA-K

Espainiako Auzitegi Gorenak Udalerrri Euskaldunen Mankomunitatearen (UEMA) kontra kaleratu duen epaia salatu zuten iragan larunbatean hainbat agintari, euskaltzale eta intelektualek Ondarroan, udalerrri hau UEMAn sartzeko egin zen ekitaldian. Mankomunitateko lehendakari Kontxi Gabantxok euskararen aurkako "eraso politikoa" salatu zuen.

"HITANOIA ZUMAIAN"

Zumaiako Udalak "Hitanoia Zumaian" liburua argitaratu berri du. Hezkuntza eta Euskara Batzordearen beka batetik sortutako lanak gaur egungo hikako formak eta zaharrek erabiltzen dituztenak aztertzen ditu. Egilea Xabier Azkue da.

Urrea

■ Haurrentzako jostailuak eta jolastokiak asmatzen, egiten eta saltzen dituen Kataluniako Konpan enpresak bere webgunean (konpan.es/arcovas.htm) euskarazko bertsioa ere ipini du. Salgai dituen produktuen deskribapen guztiak euskaraz daude. Hemen askok egiten ez dutena.

Ikatz

■ Hegoa nazioarteko ekonomia eta garapenari buruzko ikasketa institutok EHUren babesean argitaratzen duen "Lan-Koadernoak" agerkariak azken alea kalean du. Garapenaren inguruko hasnarketak biltzen ditu, baina guztiak gazteleraz; azaleko izena kenduta, ez dago hitz bat bera ere euskaraz.

Hegoaldeko zuhaitz igela Hazparnen eta Gipuzkoako Orio, Usurbil eta Igeldo inguruko Mendizorrotz mendian dago. Orain, Gurelesa esne enpresa inguruan industri gunea egin nahi da eta igeltxo ugaltzen den urtegi bakarra galtzeko arriskuan dago.

ZUHAITZ IGELAREN PUTZUA AGORTZEAR DA GIPUZKOAN

Igel hau egoera kezagarrian dagoen espeziea da. Ale kopurua gutxitzen joan da denboran zehar eta momentu honetan ale gutxi geratzen dira. Euskal Herrian, bere bizi eremua bi eskualdetara mugatzen du; alde batetik, Mendizorrotz mendira, hots, Orio, Usurbil eta Igeldoren artean eta bestetik, Hazparnera. Mendizorrotzeko populazioari dagokionez, isolatuta dago eta ale kopurua gutxitzen doa, hau da, populazio erliktikoa da. Egoera honen errudun nagusia gizakia da.

Espezie honen hedapenari dagokionez; Afrikako iparraldean eta mendebaldean, Iberiar penintsulako hegoaldean Italiako iparraldean, Frantziako hegoaldean eta Balear zein Kanariar Uharteetan dago. Euskal Herriko populazioak isolatuta daude, bai Mendizorrotzeko zein Hazparnekoko. Hau dela eta, agian, gerta liteke Euskal Herriko igelen ezaugarri genetikoak bereziak izatea. Dena den, hau ikertzeko dago.

Igel honek milioika urte daramatza eskualde honetan eta bertako bereizgarria dela esan daiteke. Mendizorrotz mendian hegoal-

deko zuhaitz-igelaren presentzia ohi kanpoko da, espezie mediterraniarra baita. Baliteke, igelaren kokapena, itsasoaren eraginarekin eta bertako klimarekin lotuta egotea; oraindik bereziagoa bihurtuz. Mendizorrotzeko populazio erliktikoa Europako iraungipen arrisku handienetarikoa duen populazioa kontsidera daiteke.

Putzu berriak arrakastatsuak direla ziurtatu arte, Gurelesako urtegia mantendu beharko litzateke

ke. Espezie hau, Mendizorrotzeko mazi-zo guztian egotetik, bi gune konkretuetara murriztu da. Bi gune hauek, Berio auzoa eta Gurelesa esne enpresa ingurua dira; baina, soilik azken honetan ugaltzen dira. Atzerakada honetarako hainbat arrazoi dago: suteak, landarediaren sunsipena, etxeen eraiketa eta abar.

Legeriari dagokionez; Bernako hitzarmenean "Zorrozkiko babestutako fauna-espeziea" eta Habitaten arteztarautan "Babes zorrotza behar duten garrantzi komunitarioko espeziea" bezala kontsideratzen da. Euskal Autonomia Erkidegoko natura babesteko egindako 16/1994 legeak; "Itsas eta basa fauna eta floraren arriskupeko espezien euskal katalogoa" egin zuen, zeinean, Hegoaldeko zuhaitz igela iraungipen arriskuan dagoen espezie garrantzitsua jotzen den. Igel honek babes zorrotza

behar du; espezie honetako aleak naturan edozein modutan nahita harrapatzea edo hiltzea eta ugalketa nahiz atsedentokiak narriatzea edo suntsitzea debekatuta dago.

Soilik, Gurelesako urtegia ugaltzen dira eta populazioaren % 85 bertan dago. Beraz, berebiziko garrantzia dauka urtegi honek. Haritzalde talde naturalistak biotopo izendatzea proposatu du; aitzitik, putzua estaltzeko asmoa daukate bertan industri gune bat eraikitzeke. Arazo honen aurrean, Gipuzkoako Foru Aldundiak hamar putzu berri

eraikitzea erabaki du berreskuratze plana martxan jarri. Honen ildotik, herpetologo adituen arabera, putzu berriak bideragarriak diren ala ez (arrakasta duten) jakiteko gutxienez 3-4 urte itxaron behar dira. Igelaren populazioa ongi finkatuta dagoela eta goranzko joera duela ziurtatzeko.

Putzu berrien arrakasta ez dago %100 bermatuta, eginbehar geldoa baita. Putzuen eta inguruko egoeraren baldintzak egokiak izan behar dira ugalketarako; hainbat faktorek mugatzen du putzuen arrakasta, uraren tenperatura eta kalitatea, landaredia, harrapakariak eta abar. Honela, putzu berriak arrakastatsuek direla ziurtatu arte Gurelesako urtegia osotasunean edo partzialki mantendu beharko litzateke igelaren biziraupena bermatu arte. Hots, putzu berrien eraginkortasuna egiaztatu arte. Espero dezagun putzu berrien arrakasta ziurtatu bitartean Gurelesako urtegia estaltzeko erabakia bertan behera gelditzea. Erabaki hau administrazioaren esku dago.

ZUHAITZEAN BEHETIK GORA.

Nolakoa da igeltxo hau? Azal fina eta

berdea dauka. Alboetan su-durretik hasita begiak zeharkatuz aurreko hanketaraino marra beltz bana iristen zaio. Burua tentea, laburra eta borobildua du. Begiak alboetan eta kanporatuta dauzka, begi-niniak horizontalak eta eliptikoak. Tinpanoa begiaren diametroaren erdikoa eta oso nabaria da. Aurreko hanketan lau behatz dituzte eta atzekoetan berriz, bost. Behatz guztiek disko itsaskorrak dituzte, disko hauen bidez, zuhaitz, sastraka edota edozein oztopo igotzeko gai da. Honela, sinesgaitza dirudien arren, zuhaitzen adarretan topa dezakegu. 5,5 cm-takoa izatera hel daiteke eta espezie honen korroka geldoa eta oso indartsua da.

Hegoaldeko zuhaitz igela ikusteko garairik egokiena udaberria da, hasi berri dugun urtaroa, alegia. Garai honetan, igelak gustuko dituzten putzu edo urmael inguruetara gerturatzan

MIKEL URDANPILLETA

■ Igelaren bizitoki den putzua.

Mikoleta bilduma

EUSKALTEGIKO BILDUMA

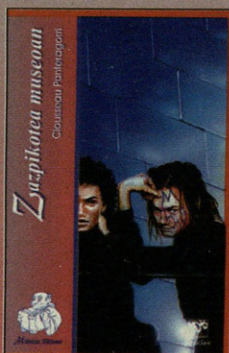
desclee
argitaletxea

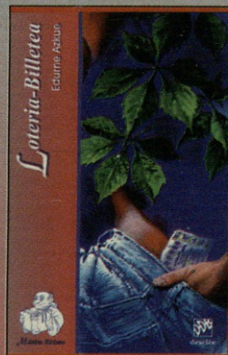
ISTORIO
ZIBERNETIKOAK

ZAZPIKOTEA
MUSEOAN

LOTERIA-
BILLETEA

GORPUEN
LAPURRAK

BERRIAK

Henao, 6-3.a - 48009 BILBAO - Tfno.: 94 424 6843 - Faxes: 94 423 7594
www.desclee.com - info@desclee.com

dira parekatzeko asmotan. Sexu joko honetan, arrek ahoko zakua puztuz sakon eta indartsu egiten dute korroka, emea liluratuta uzteko asmoarekin. Bestalde, lurraldekoiak izanik, arren bat gehiegi hurbiltzen bada, berehala entzungo du mehatxu-korroka.

Ugal sasoia hiru hilabetekoa izaten dute, otsailean hasi eta apirila inguruan amaitzen da. Egunean zehar entzuteko momenturik egokiena gaua da, dei-korrokek ilunabarrean hasi eta egunsentira arte irauten baitute. Bikoteak elkartu ondoren, parekamendua gertatuko da eta berehala errunaldia hasiko da. Emeak 500 eta 1.000 arrautz bitartean erruten ditu uretako landarediaren artean eta nolabaiteko sakoneran.

Uretako landaredia ezinbestekoa da Hegoaldeko zuhaitz igelaren ugalketa prozesuan. Errundako arrautzen bideragarritasuna hein batean uretako landarediaren menpe egongo da, hau da, habitat egokia izatea derrigorrezko baldintza da. Ugalduko diren putzuetan baldintza fisioko-kimiko eta biologiko egokiak behar dira.

Egun batzuetara, zapaburuak agertu-

■ Mendizorrotzen bi gunetan geratzen da igela; Berion eta Gurelesan.

ko dira; hau da, larba urtarak. Hauek loredun landareez eta algez elikatzen dira. Larba sasoia hiru hilabete ingurukoa izan ohi da. Epe horretan metamorfosia gertatuko da eta igel helduak agertuko dira. Igelak, zapaburuak ez bezala, intsektuez elikatzen dira; euliak, kilkirrak,

matxinsaltoak, burduntziak eta txindurriak izango dira bere jaki gustukoena. Neguan, Hegoaldeko zuhaitz igelak hibernatu egiten du, harrien zartadurak, orbel tarteak edota lokatz azpiak aukeratzetik gordeleku bezala ●

◆ MIKEL URDANPILLET

■ Hegoaldeko zuhaitz igela babesteko legedia

Biotopoa: Oinarrizko legerian natur erreserba, natur monumentu edo babestutako paisaje gisan izendatzen diren natur gunek izango dira biotopo babestuak. Kategoria honen helburua ekosistema, komunitate, elementu biologiko, interes geologikoko eremuen... babesa da.

Baliabideen ustiapena mugatuko da biotopoetan, ustiapen hori eta babestu nahi diren balio ekologikoen kontserbazioa bateragarriak direnean izan ezik. Orobat, Natur Baliabideen Antolamendu-Plana (NBAP) egin beharko da alde zuzenetik.

Bernako hitzarmena: Zorrozkiko babestutako fauna-espezien barnean sartzen da espezie hau. Kategoria honetan behar du orokor hauek daude:

- Nahita harrapatu, eduki edo hiltzea.
- Atsedean edo ugalketarako lekuak nahita narriatu edo suntsitzea.
- Basa-fauna nahita asaldatzea, batez ere ugalketa, hazkuntza eta hibernazio-garaitan, hitzarmen honen helburuak kontuan izanik asaldapenak eragin nabarmena baldin badu bederen.
- Arrautzak, nonahi daudela ere, naturan biltzea edo suntsitzea nahiz edukitzea, hutsik egonik ere.

Habitaten arteztaraua: Babes zorrotza behar duten garrantzi komunitarioko animalia eta landare-espezieak.

- Animalia espezieak: babes-sistema zorrotza ezartzeko

behar diren neurriak hartuko dituzte Estatu kideek, eta ondoko hauek debekatuko dituzte:

- Espezie horietako aleak naturan edozein modutan nahita harrapatu ala hiltzea.
- Espezie horiek nahita asaldatzea, bereziki ugalketan eta umaldietan, baita negualdi eta migrazioaldietan ere.
- Arrautzak nahita suntsitzea edo jasotzea naturan.
- Ugalketa nahiz atsedean-tokiak suntsitzea.
- Naturan jasotako aleak eduki, garraiatu, merkaturatu eta eskaintzea, salmentarako nahiz elkartrukean erabiltzeko.

Espezie erlikiala: Area isolatueta bizirik irauten duten espezieei esaten zaie. Garai batean ugaria izandako espezie batetik geratzen den hondar isolatua da. Isolamenduaren arrazoiak ingurune gertaerak izan ohi dira, glaziazioak eta giza presioa, besteren artean.

Espezie endemikoa: Garatu izan deneko arean konfinatuta bizi den espeziearen izaerari deritzo. Espezie honen gaur egungo banaketa area eta jatorrizko area berdina da; area honekiko espezie endemikoa dela esaten da. Konfinamendua, espeziearen sakabanaketa oztokatzen duten trabak daudelako izan daiteke edota espezie gaztea delako, hots, eratu berria delako eta jatorritik kanporantz hedatzeko astirik izan ez duelako. Hori gertatzen da adibidez, irla batean edo mendi batean ●

M I K E L A R A M E N D I

“ESTATUA EGOERA HAU ETERNIZATZEN SAIATZEN ARI DA”

ALBERTO ELOSEGI

■ “40 urteko biolentzia-historian zigortu gabe dauden atentatu nagusiak ez dira ETarenak, BVErenak baizik”.

44 urteko itsasondoar kazetari hau 15 urte eskas zituela kanporatu zen Tolosako Sakramentinoetatik, saltsa politiko batzuen ondoren. Goiztiar hasi zen militantzian, eta lanean, berriz, bere alderdiaren erabakiz. Geroztik, klandestinitatea ezagutu zuen, kartzela (74an, 3 hilabetez), MC, EMK eta gerora ZUTIKen alderdi lanetan aritu da, itzulpengintzan, ikerketa kazetaritzan, “La Voz de Euskadi” eta “Zer egin?” en lehen, “Hika” n orain, eta kazetaritza politikoan 80ko hamarkadaz geroztik, ARGIA, “Egin”, “Egunkaria”, “Gara” n, euskal irratietan eta beste... Ikasle izateko bokazioa bizi den arterakoa duela dio, baina maisutza ere aitortu izan diote, Pepe Reik, besteak beste. GALen trapu zikinak aireratzen lehenbizikoetakoa izan zen. Besterik badirudi ere, hitanoan eta ETak Buesa hil aurreko orduetan eginiko elkarrizketa izan da. 70eko eta 80ko hamarkadetako gertakizunen berri azaldu digu; langile mugimenduak, saltsa politikoa... bera tartean zen. Ondoren, PSOE eta GAL heldu ziren eta ikerketei esker jasotakoa mahaigaineratu du. Su-etena uda baino lehen hel daitekeela ere uste du.

Tolosako Sakramentinoetan egin zenituen ikasketak. Ikasle garai horietara atzera gaitzen.

Tolosako Sakramentinoetan politika oso sartua zegoen, apaizen artean ere bai. Multikopista legala zuten, lan politiko askotarako erabiltzen zena. Tolosa eta Areatzan errotuta zeuden eta 60ko hamarkadan ETA inguruko zenbait mugimendu izan zen bietan. Sarasketa eta Arrizabalagaren epaiketetakoa sakramentinoek koordinatu zuten Tolosaldean Francori telegramak bidaltzeko mugimendua; 12-13 urtetakook ere aritu ginen. Hastapen goiztiarra izan genuen. ETako liberatuak handik ibiltzea normala zen eta ikasleek bazuten harremanik. Gero, ordenaren barruan "estatu-kolpe" bat izan zen, badakit goiko esferatetik esan zutela gauzak urrutiegi joanak zirela-edo. Tolosako nagusia aldatu eta neurriak ezarri zizkiguten. Ez genuen onartu eta kanporatzea erabaki genuen. Ikaskide izan ginen askok jarraitu dugu politikan.

■ **Nola bizi izan zenituzten politikan sartzeko urteak, Goierriin, 70ko hamarkadan...**

72an CAFeko bi hilabeteko greba izan zen eta ikasleok grebako komitearekin harreman handiak izan genituen. Alderdikideek erabakita lanean hasi eta 3 hilabetetara erori nintzen ni. Hiru hilabete barruan eman eta berriro lanera sartu nintzen "tupamaro", kontratan alegia, guretzako langile-mugimenduak lehentasuna zeukalako. 74an 32 greba egun izan ziren Fabrika Handian, langile mugimendua goraka baitzihoan. 75ean Txiki Otaegi eta FRAPekeen heriotz zigorra etorri zen, bi espezio-egoera. Aro hori izango zen seguraski nire bizitzan abenturarik gehienekoa: batetik baldintzapeko askatasunean nengoen eta bestetik propaganda arduraduna nintzen Goierriin. Multikopista bat edukiz gero, politika egin zenezakeen. "Kategoria" bat ematen zuen. Goierriin mugimendua handia zen (Goierriko lanbide eskola tartean), propaganda-aparatoa bai baitzen. Frankismoa erortzen hasten da, bere kontrako propaganda kontrolaezina dela ikusten denean.

■ **80ko hamarkadako gertaeren ikuspegi bat eman diezaguzu: ZEN plana martxan zen, "La Voz de Euskadi"n zinen lanean...**

Hor erabakiorra, dudarik gabe, 81eko O-23a da. Konturatu ginen egoera nahiko ezegonkorrean geundela, erregimen politikoa kili-kolo zela batetik eta bestalde guk ez geneukala etorkizun elektoral eta politikorik, baizik eta EMK pentsamenduko korrante minoritario bat izatea beste helbururik ez geneukala, eragin ideologikoa eduki genezakeela baina inolaz ere ez lehia-tzea hauteskunderetan... Pentsamendu korrantea izateaz gain, interbentzio sozial bat ukan nahi izan dugu, ordea, eta hori gero maioritarioak izan diren mugimendu minoritarioetara bideratzen

zen: emakume, ekologista, okupazioa, antimilitarismoa... Garai hartarako HBren botoa ematen hasiak geunden, EREkin gaizki (ez behar bada pertsonalki) baina eta gero. Hor ematen da etendura: erreformaren aldeko indarrak eta rupturistak gisa jarraitzen dugunok, HBren inguruan munduan, jarrera kritiko batekin.

■ **Eta PSOE iristen da lehenik eta GAL gero...**

PSOE agintera ailegatzean, inguruko zenbait jende, konfiatuenak benetako trantsizioa hasten dela pentsatzen du "boto utila" eskatu zuten batzuek. Baina gu eszeptikoak ginen, (MCren munduak harreman handia zuen frankismoarekin azkenetako oposizioarekin, "Platajuntan" egoteagatik) eta bagenekien jende honengandik zer espero zitekeen. Horregatik, PSOE bere politika egiten hasi eta, batez ere, GALEn gaiarekin, guk hasieratik nahiko garbi ikusten dugu Gobernu dagoela atzetik. Jendeak ez zuen sinesten, baina guk bagenekien horiek kapaz zirela, nahiko ausartak zirelako (ezjakituriaren ausardia) eta eskripulorik ez zeukatelako. Eta GALEn ekintzak etorri zirenean, berehalaxe ekintza genion ikerketari. Zortea izan genuen, zeren 85. urtea amaitzerako bai bagenekien gutxi gorabehera GALEn zer ari zen egosten. Txiripa bategatik Amedo ezagutu genuen eta garai hartako gure prentsa irakurritz ikus daiteke garbi geneukalagatutako geneuzkalako. Amedo atentatuekin lotzen zuten datuek. Michel Dominguez, Sancristobal, Danboreneak... zein funtzio betetzen zuten ere bagenekien.

■ **Gerra zikinaren kontu ilunak arakatzean, beldurrik bai ala taldeak babesten du?**

Arazo bat genuen. Gobernuak ondoko saltzen zuen desmadratutako sektore batzuen ekintzak zirela "galosoenak", baina guk hori ez genuen sekula sinetsi. Horrek, era berean, eragin politikoa zuen, zeren guk PSOE eta bere aliatuekiko izan dugun jarrera beti antiojo horiekin ikusia izan baita, pentsatuz PSOEk jaunak erantzukizun bat (generikoa eta politikoa) daukatela GALEn istorioan. Zeren eta PSOEk zenbait mailatan egon eta GALEkoa nola zen ez jakitea ezinezkoa zen. Beste kontu bat da batzuk antolokuntzan parte ez hartzea. Baina niri PSOE-ko Euskadiko Komitean zegoen inork ez dit esango gertatzen ari zenaz ez zeukanik ideiarik ere. Behin ikertzen

ALBERTO ELOSEGI

■ **"Multikopista edukiz, politika egin zenezakeen".**

■ "PSOE iritsita zenbaitek benetako trantsizioa hasten zela uste izan zuen".

hasita, beldurra baguenen hasiera batean. Honelako ikerketetan sartzean, ikerketa prozesuan dagoen bitartean izaten da arazo handiena, zeren orduan bai zaudela arriskuan. Telefonoz ari zara, zertan ari zaren esanez eta askotan zuk ez dakizu ikertua den horrek zenbateraino dakien zureaz. Amedorekin gertatu zaigu, jardunean ari zeneko garaian, topatu eta bere ondoan egotea; eta esaten duzu: "honelako tipo bat, eskuetan darabilkienarekin, ohartzen bada norbaitek edo norbaitzuk 'janda' daukatela bera zertan dabilen, ez du erreparo izugarririk izango zu tartetik kentzeko". Publikoa

egiten denean joaten dira beldurrak. Jada 87an, Amedoren izena guk uste ez genuen leku batetik atera zen (Portugalen Visa-rekin ordaintzearen istorio hartatik); orduan bai esan genuela: bingo!

■ Eta, hain zuzen ere, kasinoko mugidak...

GALen gaia gutxi gorabehera antzemandak geneukanean, hiruzpalau lagun bildu eta zer egin behar zen planteatu genuen: edo segituan publiko egin, iker-tzen jarraitu edota beste zenbait jenderi filtratu horiek kaleratzeko. Eta azkenean soluzioa guk bilatu gabe etorri zen. Esaterako, Monbar-eko atentatuari haria berehalaxe hartu genion eta hura bezalako beste bat gertatu izan balitz, oso beste-

lakoa izango zen guk hartu beharreko jarrera. Baina 86ko otsailetik beste atentaturik izan ez eta GAL bera isiltzen joan zenez, bada arazo politiko gisa tratatzea deliberatu genuen, ikertzen jarraitu eta ondorio batzuetara iritsi. Portugaldik haria azaltzean, material bat baguenen, zenbait mediotara pasa eta liburu bat kaleratu genuen (88an, oraindik Amedo kanean zela, lehenbizikoz barrura joan baino lehen). Baina honelako jendailarekin zabiltzanean, arriskua ebidentea da.

■ 70eko bukaerako eta 80ko hasierako Amezola eta Alonsotegiko atentatuez dezente idatzi duzu azkenaldian... Mayor Oreja eta jende horri beldurrik bai?

Bai; nik errespetu handia diot zenbait jenderi. Hor badago arazo praktiko bat. Honelako aferetan interes handiak daude jokoan. Alonsotegiko eta Amezolako plaza-ko atentatuen inguruan

taka-taka idazten ari naiz prentsari. Zergatik egiten duzan? Neurri batean burutazio pertsonal bat da. Herri honek memoria historiko nahiko kaskarra du eta (askotan esan ohi den bezala, engainatzen erraza eta komentzitzen zaila da gurea, herri guztiak bezalaxe, seguraski), 40 urteko biolentzia-historian inoiz argitu eta zigortu gabe dauden atentatu nagusiak ez dira ETarenak, BVerenak baizik.

□ **"Galindo kondenatzen duten ala ez da axola diona, UCD-PSOE garaietakoa eta PPrena, neurri batean, kolokan egongo da"**

Hamarrekoa

JAIME MAYOR OREJA

«Abereek asko irabazi zuten politikagintzan sartu zenean (ingeniari agronomoa da)»

XABIER ARZALLUZ

«Aitarenari eusten dio: autobus txofertza du gogoko»

PEPE REI

«Santxo itxurako Kixote»

ARNALDO OTEGI

«Aitak izena aldatu omen zion. Egoerak izana aldatuko ote dio?»

GALINDO

«Gaiztoa eta azkarra. Zein baino zein gehiago»

"BIKILA"

«Beti korrika eta beti urrutirako bidean»

JONAN FERNANDEZ

«Autobidean Muñagorriekin topo egin zuen»

MIKEL "ANTZA"

«Funtzio zailena eszenaratzea falta zaio»

ENRIKE MUJIKI HERZOG

«Judutarrez moztortutako donostiar burges tipikoa»

JULIO ANGUITA

«Kalea ez da eskola, zoritxarrez (irakaslea da)»

Bietan, 20 urte igaro dira eta aurten jada praktikoki preskribitu egiten dira. Oker ez banago, azkeneko mugimendu judizialetik 20 urte pasatzean gertatzen da hori. 7-8 hildako izan ziren Alonsotegikoan eta Amezolakoan. Orduan eta orain agente handia duten pertsonaien inplikazio oso larriak daudenaren irudipena daukat. Konbentzituta nago, GAL PSOEn ekimen politiko bat izan zen moduan, Batailoia ere ez zela inkontrolatu batzuen gaia. Ekintza batzuk bai (liburudendak erre-tzea-eta), baina hilketak burutu, mugaz bestaldeko buruzagien kontrako atentatuak, Alonsotegi eta Amezolan bonbak ipintzea... eraturako zerbait izan zen.

■ **GALen aurretik ere izan zela gerra zikina...**

Egun, berez, GALEko arduradunek (Vera, Galindo eta gainerakoek) PPren aurrean daukaten palanka nagusia garai hartaz duten ezagutza da eta horrek Mayor Orejarengana darma. Gauza gutxi egin ziren garai hartan Euskal Herrian Orejatarrek jakin gabe. Amezola eta Alonsotegiko kasuan aurkitzen den hari praktikoki bakarrak Molinsengana eramaten du. Molins, teorikoki desagertuta dagoen Donostiako tipo hura da. Liberiako Espainiako enbaxadan geratu eta "desagertu" omen zen. Jaun hori donostiar petoa da, Bizkaiko gobernu zibileko funtzionarioa zen orduan eta bere inguruko guztiek diote BVEko ekintzaileetako bat zela.

Mayorren jarrerak aztertzerakoan, jendeak askotan ez dakit zein burutazio estrategiko dauzkala pentsatzen du eta ez, edo behintzat hori bakarrik ez. Egon litezke gauza askoz "kutreagoak", zanta-

rangoak, era honetakoak. Seguru nago Verak badakiela zer gertatu zen Alonsotegin eta Amezolan. Noski, isilik gertatzen bada hori, herri honen etorkizunaren parte handi bat kontrolatzen ez ditugun korapilo ilunegietan ari da erabakitzen. Hori argitzeak interes politiko nabaria dauka.

■ **"Munstroa" k desproporzionatua ez, baina bere neurria duela, ala?**

Bai eta bere dinamika ere badauka. Alde horretatik nahiko esanguratsua da Santiago Bellochek orain urte eta erdi atera zuen liburukotea, ekintza parapolizialen inguruan idatzia. Galindo eta hauek errugabetzea zuen helburu eta

□ **"Zilegi eta baita posible ere litzateke ETak erakunde paramilitar edo ez-aktibo bezala jarraitzea"**

pista ugari ematen du. Saenz de Santamariaren eskuizkribu bat dago, Hendayaisekoa nola gertatzen den argi kontatuz; Cheriden paperaz ere luze eta zabal dihardu, dena nahastuz. Jarduera parapoliziala ez da seriozki sekula aztertu, prentsa minimo batean ez bada.

■ **Aztia izatea ezinezkoa bada ere, nola bukatuko da Lasa eta Zabala kasuaren epaiketa?**

Gertatzen ari dena ikusita, berriro optimista bihurtu naiz. Nik uste dut epaimahaiari kostako zaiola horiek libre uztea; seguraski Bayo eta Dorado Villalobos behintzat kondenatu egin beharko dituzte, baita Galindo ere. Galindo kondenatzen duten ala ez da hor benetan axola diona; libre uzten badute, bereei

ahoa tapatuko die edozein modutan, aldiz, barrura sartzen badute, gerra ziklaren istorio guztia, UCD-PSOE garaiketako eta PPrena barne, neurri batean, kolokan egongo da. Kili-kolo egon da beti, zeren Galindo istorio horretan 80.etik gaurdaino baitago. Hori da erabekiorra.

■ **Joxi eta Joxeanek 4.100 egun baino gehiago zeramatzaten desagertuta. Zeuk egiten zenuen egun kontaketa haren arabera, gorpuzkinak Alacanten agertu eta kasua berpiztu zenean, Nolatan?**

Amedoren GALEna ikertzean, Joxi eta Joxeanean aztarna berezirik ez zen aurkitzen, GAL berdearen ekintza baitzen. Amedoren munduak ez zuen hori argi-tzen eta arra gera tzen zitzaidan. Hala ere, Lasa-Zabala kasua dantzatzeko erab-

kia, batez ere, Iglesiasen bahiketakoan hartu nuen. Bahiketako egunen kontaketa ospetsu hura egiten hasi zirenean; herri honetan horrenbesteko tratamendua merezi zuten hainbat desagertu badela iruditu zitzaidan. Bi zirela pentsatuz aukeratu nituen. Oso egoera nabaria zen eta egunkarietako kolaborazioetan idazten nuen lelo hura. Hautsak harrotu ez dakit, baina aktualitatea bederen emango zion kasuari.

Halakoetan ikertzaileak dituen erremintak oso kaskarrak dira; bat eta kasik bakarra, eutsi; heldutakoari ez utzi. Egiazki ezin da dena ikertu, ez daukazu behar adinako iturririk eta orduan bizirik mantendu behar da gaia, ea une batean, zenbait gauzaren konfluentziak txispa bat sortzen duen. Lasa eta Zabala kasuan Amedo kare biziaz-eta hizketan hasi zen eta hara non agertzen den Alacantekoal. Ez zitzaidan harrigarria egin. Ikertzen ez, baina begiratzen ibiliak ginen, bagenekielako errebindikazioetako bat han gertatu zela eta beste daturik ezean, dena begiratu behar da. Egiantzekotasuna zuen gainera, Alacant alde horretan gauza xeble dezentte gertatu direlako eta halako aztarna batzuk badaudelako. Alonsotegi eta Amezolako ere horrela argitu beharko dira, egunen batean argitzen badira.

■ **Su-etenaren haustura. Aztigintza berriro. Zer gerta liteke hemendik aurrera?**

ALBERTO ELOSEGI

■ **"Gauza gutxi egin ziren Euskal Herrian Orejatarrek ezagutu gabe".**

Berriro su-etenera itzuliko da. Eszenategi estrategikoa emana dago. Nik ez dakit ETAk etorkizuneko formula bat asmatuko ote duen, baina, behin baino gehiagotan burutazioa izan dut, zilegi eta posiblea ere izan litekeela erakunde paramilitar edo ez-aktibo bezala jarrai zezan. Hori estatu askotan izaten da, baita aurretuenetan ere, herrialde anglosaxoietan. Indian, esate baterako, erakunde sozial handienetakoa, erakunde paramilitar semiklandestino da, RSSA. Horrelako egoerak posibleak dira.

Borroka armatua, berriz, ETAk 30 urtez praktikatu duen moduan desagertuko dena nahiko nabarmena da. Kontua epeak dira eta nola; eta gero, jakina, horrek zein dinamika politikori emango dion aterabidea. Estatu oso urduri dago. gauzak dauden moduan ohartzen da, EHn dinamika sezesionista bat politikoki martxan jarritz gero, oso zaila izango dela demokrazia hutsez hori geldiaraztea. Egoera hau eternizatzen saiatzen ari dira (orain dauden moduan mantentzea estrategikoki interesgarria zaiela ohartzen

ALBERTO ELOSEGI

■ “Jardun poliziala ez da seriozki sekula aztertu”.

dira, ETA “erdi-kontrolatu” batekin, ekintzarik handienak egiteko ezinduta eta txikietara, politikoki gustukoenak ez zaizkionak egitera behartuta). Gaitzerdikoa jotzen dute egoera. Hortik aurrera,

uda aurretik beharbada, beste su-eten bat izango da eta borroka armatuaren ondorengo saltsa guztiarekin aurkituko gara. Nola, zer? Ez dakit ●

◆ JON ARANO

T a n t o a

Txapela gatzarekin eraman du Donostiako kaleetatik

Jon Arano
“Ostiela!” aldizkariaren
arduraduna.

Langile porrokatua, jakinzalea, paperugariren irakurlea dugu Mikel. Rosiren Kioskoan aspaldiko lagunak zirela esan zidaten. Aspaldian donostiartua bada ere, herri kidea eta lehengusu propioa dut. Gaztetan norbaitzuk “El pajas” deitzen ziotela badakit; bere “pajamentalak” egiteko ohiturari zorko zitzaiola pentsatzen dut. Eta ez naiz harritzen, bere buruari bueltak emateko, daukan diskurtso antolatua edukitzeko eta hizketarako duen gaitasuna kontutan harturik. Duela urte dextetetik hona ordaindu egiten diote gainera, komentaria eta artikulugile izateagatik. Abertzalea ez dakit, baina euskaltzale fina dugu bederik, irakurri egin behar dira bere artikulua landuak. EMK-ko alderdikideek kartel ikusgarriak eta txispadunak egiteko zuten ahalmenaren parekoa ikusten diot. Galbahe fin batetik iragazten ditu gertakizun txiki usteko asko eta iragandako hamarkadetakoa kontu piloa gordetzen du bere elefante-memoriak. Harri-garriena bere azterketa eta sintesirako gaitasuna da, nire ustez, dakienaz aparte. Behin Donostiatik Goierriaraino trenez gen-

tozela, bera analista eta ni kazetari paperean, Jugoslavia ohiko gerra, aurrekariak eta historia argiro argitu zidan 45 minututan. Gure amaren etxera iristean jakin nuen eritzen bere ama bisitatzeraz etorria izango zena. Hauteskundeetako arduradun legala zela 77an, bera kartzelara bidali zuen epailearekin topo egin eta hark ezagutu omen zuen. Klandestinitateko abentura politikak kontatzen ere badaki hiltun egoki honek. Baserritar salatari, mafioso iruzurgile eta “pelaje” askotako jendailaren berri baduela esango nuke. Ezizen ugari erabili ditu ikerketa/salaketa kazetaritzan, “Badalamendi” edo “M. Larraz” kasu (busetik jaisten zeneko parean zegoen medikuaren atariko plakatik aukeratua. A ze ironiarekin kontatzen duen!). Beasaingo gorri historiko zen Gamarra, orain gutxi zenduaren alaba Amaiarekin egindako Manexen aita ere bada orain eta semearen argazki digitalizatua dauka ordenagailuko salbapantaila gisara internetzale honek. Ez dut uste posteritatera pasatzeko gogo berezirik duenik, baina munduko jendeen gauzez konprenstio infinitu bat somatzen diot... ●

E Z P

PRINTZA

KATEEN
INPOSIZIOA

Edorta Jimenezek euskal gidoigileak ordezkatu zituen Parisko Gidoigileen Topaketetan. Gidoigileek dituzten arazoetaz hausnartu zuen ondoren "Gara"n:

"(...) Telebista-kate gehienek produkzioak kanpoko ekoiztetxei agintzen dizkiete. Kateak dira den-dena inposatzen dutenak, hasi formatutik eta edukietaraino. Telebista-kateen inposizioaren aurrean indar egiteko gidoigileok erreallizadoreekin zein ekoizleeekin berekin ere bat egin beharko genuke. (...) Garbi dago jabego intelektualari buruzko Espainiako legea Europako onenetakoa dela. Arazoa da Euskal Herrian sinarazten dizkiguten kontratuak ez datozela legearen espirituarekin bat. Are gehiago, Parisko topaketetan Europako ekoiztetxeen jokabide txarrenetakoei buruzko eredu batzuk aipatu ziren eta, horien artean, Euskal Herriko baten batena zegoen. Guggenheimek artelan bilduma bat dauka eta bilduma horretako piezen jabego intelektuala artistei dagokiela inork ez du zalantzan jartzen. Gidoigileon lanaren jabe intelektual zein den, berriz, eztabaidatu egiten da. (...) Sortu berria izan arren, elkarteak -Euskal Herriko Gidoigile Profesionalen Elkarteak- ehundik gora profesional biltzen ditu (...). Borroka egin behar da, ordea. Eta, jakina, hemen borroka egiten duenak zerrenda beltzera joateko arriskua du".

EGUNKARI GUZTIAK ON LINE

JOAN den urteko ale guztiak jarri ditu online "Euskaldunon Egunkaria"n "Egunkaria On Line" egitasmoaren bitartez. Hilaren 22an egin zen proiektuaren aurkezpena Donostiako Miramon teknologia parkean. Egitasmoa 1999an Eusko Jaurlaritzak emandako dirulaguntzari eta Plazaguneak enpresak prestatutako azpiegitura teknikoari esker sortu da. Hemendik aurrera, www.egunkaria.com helbidean urte osoko egunkariak bisitatu ahal izango dira.

HIK HASI UDAKO TOPAKETAK

UZTAILAREN 4, 5 eta 6an "Hik Hasi" aldizkariak antolatu dituen Udaoko Topaketa Pedagogikoak burutuko dira Donostian. Topa-

keta hauetan goizez ikastaroak eta arratsaldean saio libreak egingo dira. Ikastaroei dago-kionez, guztira 12 izango dira: Vigotskiren konstruktibismoa, Informatika Haur eta Lehen Hezkuntzan, Internet, Afektibitate eta Sexu Hezkuntza, Plastika, Musika, Hezkuntza Berezia, Euskararen sustapena Bigarren Hezkuntzan, Ingelesa, Lanbide Heziketa, Atxikimendua eta Jolasak. Arratsaldeetan, aldiz, hainbat gairen inguruko hitzaldiak, aurkezpenak eta eztabaida saioak izango dira aukeran.

HERNANIKO HERRI
EGUNKARIA UDAN

DOBERA euskara elkarteak bultzatuta, hilabete gutxiren buruan plazaratuko da "Hernaniko Kronika". Beste hainbat euskara elkartetan bezala, herri komunikabide bati ekiteko asmoa azaldu zen iazko udazkenean Hernanikoan ere, eta horien borroka bi orriko egunkariaren formularen mamitu da. Udalak dirulaguntza ematea erabaki du, eta une hauetan Dobera elkarteak "Hernaniko kronika" kazetaritza eta publizitate alorretan landuko duen lan taldea kontratatzeke deialdia prestatzen ari da. Inguruko egunkarien tankerako neurriak izango ditu, eta bere bi orrietan Hernaniko albiste eta zerbitzuak eskainiko ditu. Doan banatuko da goizero hernaniarren artean.

LIBURUEN INGURUAN BESTA

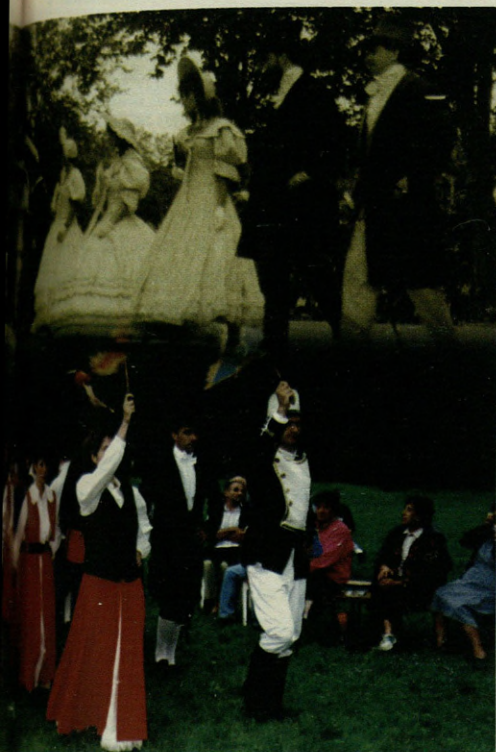
DONIBANE-Lohizuneko 8. Euskal Liburu eta Disko Azoka ekainaren 3an egingo da Urdazuri Kiroldegian. Aurrez aste guztian kultur ekitaldiak antolatu dira: mintzaldiak, antzerkia...

■ Irakasleen Topaketak udan izango dira.

H I T Z B I T A N

- Patziku Perurena idazleak esanak dira hauek "Diario de Noticias"en: "Euskara batua zabala da, baina batuaren izenean sortutako gipuzkerak funtzionatzen du merkatuan. (...) Idazle oso onak erabiltzen duten euskaragatik merkatu honen kanpo gelditu dira (...)".
- Josu Amezagak eta Gotzon Hermosillak zera zioten "Euskaldunon Egunkaria"n: "Hitzkuntzei musika estilo bat egokitzea (...) musikaerako kaltegarria da. (...) Euskarari dago-kionez, rock erradikala, trikitixa eta erromeria estiloak baino ezin direla landu dirudi".

Hori da aurtengo azokaren berrikuntzetako bat. Horrez gain, lehendabizikoz liburu eta disko berriak aurkeztuko dira publiko eta prentsaren aurrean azoka egunean, eta Azoka Gaua ospatuko da Ziburuko pilota plazan, ekainaren 2an. Bertan parte hartuko dute disko berria aurkeztuko duten musika taldeek. Gainera, hemendik aurrera urtero euskal herri bat izango da azoka gonbidatua. Pasaiak jaso du gonbite hori lehenengoz aurtan. Lankidetzaz horren ondorioz, artea, musika, animazioa eta herrietako elkarteak harremanak burutuko dira.

ANTZERKIA HAUTAGAI

MAIATZAREN 8an banatuko dira Espainiako Max antzerki sariak. Hautagai izendatu dituzte Tanttaka, Helena Pimenta zuzendaria

45 URTE ETA GERO

103 aktore izango dira oholtzaren gainean uztaillaren 25ean eta agorrilaren 5ean Eskiulako herriak emango duen pastorean. Pier-Paul Berzaitz muskildiarak idatzitako "Maddalen Jauregiberri" lana eskainiko dute. 45 urte igaro dira, azkenekoz, Eskiulak "Matalaz" pastoralak eskaini zuenetik. Pastoral hartan aingurü izan zen Jean Berdot Eskiulako auzapez ohia izango da oringoa pastoralaren errejenta. Horrez gain, pastoralak Martxe Eihartzet, Eskiulako errejent ezagunak, sortutako taula-joko eta aktore ibilerak taularatuko dira berriz.

eta Ur Teatroa. Lehenengo biak itzulpen onenaren arloan eta Ur Teatro ekoizle pribatu onenaren atalean hautatu dituzte.

■ Tanttaka Max sarietarako hautagaia da.

MONIKA DEL VALLE

■ Bernardo Atxaga.

IZENAK

Bernardo Atxagaren "Obabakoak", "Behi euskaldun baten memoriak" eta "Gizona bere bakardadean" lanen plano autobiografikoa aztertu du Jose Angel Askunzek argitaratu berri duen liburuan. "Bernardo Atxaga: idazle baten mamuak" lana Saturraranez kaleratu du.

Imanol Urkizu panderojo-leak irakaslerik gabe panderoa erraz jotzen ikasteko metodoa burutu du. Hainbat urtetan panderoa nola jo irakasten aritu da. Epe horretan osatutako metodoa argitaratu du "Jira Galdia" aldizkarian. "Panderoa: historia eta metodoa" izenburupean.

Balerdi Balerdi baxujole berria da Itzi. Bilboko Kafe Antzokiko azken kontzertuan aritu zen baxuan. Interneten (www.gordiscos.com/canciones) dago entzungai orain, bertan grabatutako abesti berri bat.

A. LACUNZA

■ Balerdi Balerdi.

- Aingeru Epalzaren aburuz: "Gorria da gero! ze, euskal literaturaren mementorik hoberena orain gertatzen ari da, hain zuzen ere liburua, euskarri gisa, gainbehera dagoen mementu batean". Hori zioen "Gara"n eginiko adierazpenetan.
- Kemen Uranga UEMaren ilegalizazioari buruz mintzo zen: "Ilegalizazioaren bidez, UEMaren proiektua ito nahi dute. Estatuak ezin du jasan herriek euskara hutsez funtzionatzeko. UEMaren egitura bera kuestionatzen du sententziak, aitzakiak erabiliz; benetan bilatzen dutena da, berezko hizkuntzan jardutea galaraztea".

Sustraietatik ametsetarar

Lapurdik bizi duen loraldia ez da kasualitatea. Aitzitik, 1998an hasitako estrategiaren ondorioa da. Erreusitu lehen emaitzak ez dira gudroiko lore, baratzeko lili baidzik.

Hastapenean, haurren bertsozaletasun apalak lurraren lantzea eta amoroski ongarritzea galdetzen zuen. Damurik, egoera sozio-linguistikoa ez zigun batere laguntzen horretan. Egun ere, euskararen biluziak eta frantsesaren hegemoniak arras zailtzen dute bertsolaritzaren transmisioa. Ardura, euskara haurren bigarren hizkuntza da, ikastolan baizik baliatzen ez dutena gainera. Hala-ber, kostaldeko herrietan ez da bertsozaletasunik nabari. Eta ez dira guti, bertsolaritza zaharren gauza aspergarritzat jotzen dutenak, eta beraz, futitzen direnak. Miarritze ez da Hernani, BAM eskualdea ez da Goierri. Hots, Bidasoaren alde hone-tan, bertsolari eta zale berriak ez dira inertziaz sortzen. Eta sortzen direla-rik, bertsolaritza arrotz den gizartea kausitzen dute bertso eskolatik landa. Alta, emeki-emeki, hori guzia irauliz doa.

Duela urte t'erdi, mendian behe-ti ur-jauzi andana bat abiarazi genuen: I. Bertso Udalekua Hazpar-nen, kostaldeko 4 ikastoletan bertsolaritza kurtsoak, material didaktikoaren apailatzea, Hendaia eta Baionako bertso eskolen berrindartzea, Bertso-Zirika irratsaioa Gure Irratian, bat-bateko saioen antolatzea, Bertsulari Ttipi Eguna, Iparraldeko Bertsulari Gazteen Txapelketa...

SUPITUKI, iturri zaharra ur berria ematen hasi zen. Batetik, 3 bertso eskola berri sortu ziren: Hen-daia-ttiki, Donibane-Lohizune eta Baiona-ttiki. Aipatu bertso eskoletara 10 eta 11 urteko 35 haur hurbildu zitzaizkigun, Lapurdiko ikastoletan egin lanaren ordain pozgarria zen. Bertzetik, lehendabiziko sariak heldu ziren, nola izkiriatu bertsoetan hala bat-batekoetan (Xalto sariketan 1. eta 2.a). Uztai-lean, uholdea Mungiaraino heldu zen, Euskal Herriko Gazteen Txapelketaraino. Oholtzatik lekore eta oholtzan berean lapur-tarrak nabarmendu ziren. Baionatik haurrez lepo abiatu zen autobu-sa. Itzuli berriz, biziki kontent itzuli ginen, Sustrai Kolina batik bat, erdietsi bigarren sariaren karietarat.

Ordudanik urak egin du bide: 99ko uztailean II. Bertso Udalekua Duzunaritzen, bazkide kopuruak %30ean egin du goiti, mate-rial didaktiko gehiago prestatua, azken urtetako bertso saio kopu-ruak handiena, 99ko urrian Kanboko bertso eskolaren berpiztea,

aurtengo urtarrilean Iparraldeko Bertsolari Gazteen I. Topaketa Makean, otsaila eta martxoan gaindi "Bertsulariak ikastolarat kanpainaren baitan 14 ikastoletan eskainitako bertso saioak...

Herenegungo ur jauzia lats zen atzo, eta ibaso gazte egun Bihar hegiko eiharak abiaraziko ditu: Lapurdiko ikastolak eta bertso eskolak ureztatzen jarraitzeaz gain, apirilean Seaskako irakasleendako bertsolaritza transmititzeko kurtsoak emanen dira eta Euskal Herri osoko 16 bertsolari gazteekin *Martin saria* jokatuko. Ekainean, Iparraldeko Bertsolari Gazteen Txapelketa izanen da: bertso eskoletatik jalgitako 21 bertsolari gazte (iaz 5 bai-zik ez ziren) lehiatuko dira. Abantzu 300 haur elkarretaratzen dituen Ber-tsulari Ttipi Eguna ere ekainean ospatuko dugu. Eta uztai-lean hondarrean, Arbonan egingen den III. Bertso Udalekuarekin bururatuko dugu ikasturtea. Hauxe da uraren emana! Beharrik, agorriko mean-droan arnasa hartzen ahalko dugu, ordurako erreka jo ez badugu bede-ren.

ALBERTO ELOSEGI

Karlos Aizpurua Etxarte
Bertsolaritza irakasle eta dinamizatzaile

"Iparraldeko bertsolaritzaren etenaren etena jinen da; sortuko baitira bertsolari berriak, bertsozale berriak, gai emaille berriak, (...) berriak eta garaikideak. Iparraldeko bertsolaritza biziberrituko da, osoki gainera"

ezean, bertan behera gelditzen ahal delakotz.

Iparraldea ez da alkimiazkoa, ez da eguraldiaren mapakoa edo Herri Urratseko egun pasa. "heRRIA", "iluSIOA", "Xalba-dOR" eta "sorkUNTZA" oinek Lapurdin errimatu egiten dute. Bertsozale Elkarteak Iparraldearen alde egin du pario, ez ederra-rengaitik bakarrik bainan gurea delakotz. Horretan ere eredu-garria da bertsozaleen elkarte.

Nafarroako Bertsolari Txapelketan ikusiko dira, menturaz, izokin kumeen burbutzi bizienak. Alabaina, bizia arestian errun arrautzetan da segurtatua. *Erreka oro itsatsorat ari dio erranai-ruak*. Itsasoa, haatik, urrunxko da oraino. Ametsetatik sustraie-tarat ●

A N T Z E R K I A

Musika, kanta eta antzerkia nahasten dira "Emakumezko zapatak" ganbera operan. Angel Illarramendiren musika duela, Kike de Santiagoren libretoak emakume eta gizonen arteko (ez)berdintasunak ditu aztergai. Euskarazko bertsioa estreinatzeko dirua falta zaie orain.

ZEIN USAIN OTE LUKETE LAINOEK EMAKUMEA BANINTZ?

Bertigoia sentitu zuten Kike eta Angelek oholtzara igo zirenean. Hilabetetako lan kuttuna jendaurrean aurkezteko tenorea zen-eta. "Itziar" Euskal Kamara Opera izan zen lehena, mende hasierako opera baten egokitzapena, alegia. Orain aldiz, lan berritzailea taxutu du Kike de Santiagok. "Zerbait zeharo berria egin nahi genuen, klasikoa bezain garaikidea, agertokian musika, kanta eta hitza neurri berean sartuz". Kikeren aburuz luxu bat

izan da hain profesional onez inguratzea "Angel Illarramendik musikaren ardura bere gain hartu zuenean, beste dimentsio bat hartu zuen operak. Hori dela eta, erantzukizun handia izan da, dena alde edukita emaitza ere ona izan dadin lortzea. Entsegu mordoan egin dira, eszenaratzean elementu guztiek bat egin dezaten. Eta egia esanda, pozik gaude lehen bi emanaldietan ikusleen erreakzioa ikusita, planteatzen duen gaia eta adierazteko modua ez baitira lehen begirada kol-

pean atzematen". Operak, gizon eta emakume baten arteko harremana du ardatz. Emakumeak zerbait adierazi nahi dio gizonak; emakumeak berriz, ez du gizona bere larruan sartzerik nahi. Hain zuzen, emakumeak anitzetan jantzi izan ditu gizonezko zapatak. Gizonak osteraz, ez. Gizarteak ezartzen digun rol banaketaz haraindi, denok dugu gizon eta emakume sentitzeko ahalmena. Halaxe, bakoitzak elkarrenganako iritzi bat duela, (gorrotoa eta maitasuna hain gertu ego-

■ Tamaina ertaineko antzoki edo areto batean antzeztua izateko opera dugu "Emakumezko zapatak".

INAKI MUÑOZ

INAKI MUÑOZ

naiak elkarren osagarri dira, *On Kixote* eta *Sancho Panza* bailiran. Orain dela 2.000 urte idatzi ziren "Betiereko

INAKI MUÑOZ

■ Ezkerrean, Izaskun Arruabarrena altoa emakume lodiaren rolean. Goian, Sonia Rodriguez harpajolea, eta behean, Isabel Alvarez eta Ramon Agirre bikote protagonista.

nik) bere "ego" a babesteko asmoz, irri egin, sofritu eta giza-kien antzera, hil egiten da, arima zeharo itsutua bailuen. Gizonek emakumearen parean egoten saiatzen diren arren, bestelako adierazpideak dituzte, azken batean, biologikoki ezberdinak direlako. Hori da obraren goiburua, horren inguruan hausnarketa

piztea. Amaieran ikusten diren almen-droak arimaren adierazle dira, bizitzak aurrera egiten duela alegia, nahiz eta gu bertan ez egon. Almendroen irudiak Murtzian hartuak daude, Las Minas de la Union inguruan, hain juxtu.

Denis Diderot-en "Jacques, fatalista" antzezlanari hartu du oinarritzat Kikek lan hau idazteko. "Bere antzerkian pertsonaiak norabide batean jarri, eta bidean direla, plaust! beste norabaitera eramaten ditu. Garai hartan ukiezinak

ziren antzerkiaren arauak urratu zituen Diderotek, egilearen aldarteak obraren baitan jarritz. Bere obretan bezalaxe, 'Emakumezko zapatak' en ere, bi pertso-

INAKI MUÑOZ

harpak" izeneko poemak ere sartu ditut testuan". Bestalde, libretoari heldzerakotan, korapiloaren garapena baino konponbidea jorratu du De Santiagok, une oro kutsu absurdua atxikiz.

Ordubete eta laurden irauten du operarak, "zertarako egin luzeagoa? Aditzera

■ "Ramon Agirrek bi hilabeteren buruan kantan halako maila lortu badu, sei emanaldiak egin eta gero zer esanik ez"

eman nahi duzuna denbora horretan egitea nahikoa bada? Opera klasikoan esaldiak zenbait aldiz errepikatzen diren bitartean, 'Emakumezko zapatak' en

behin baino ez da esaten. Zertarako egin hiru minutuko 'do' bat, lehenengo aldian ulertu baldin bada? Publikoa ezustean

harrapatzeko gure indargunak hiru elementuen konbinaketak da, baita eszenografia eta argien jokoa ere, Fernando G. Ansa eta Xabier Lozanoren "hurrenez hurren". Era berean, Joseba Torrerren zuzendaritzapean, ganbera orkestrako zazpi musikariek honako tresnak jotzen dituzte: klarineta, flauta, tronpetak, biola, harpa, kontrabaxua eta bibrofonoa. Orora, 25 lagun aritu dira lanean.

Greziar tragedia klasikoko korua osatzen dute protagonisten irudimenean agertzen diren lau kantariak. "Baina ez pentsa hori irrealia denik, kontrakoa esango nuke nik, bizitzak koruez beteta dago-eta. Non-

hi daude pertsona multzo txiki horiek besteen ekintzak epaitzen dituztenak, onerako zein txarrerako. Beraz, operan sartzea egokia iruditu zitzaidan. Lehen gertaldian Ramon Agirreraren akatsak kritikatzeko dituzte; bigarrenean aldiz, parte hartze handiagoa dute bi pertsonaien aldarteak irudikatuz".

De Santiagok aktore bat nahi zuen kosta ahala kosta, aktore trebea izateaz gain, musikarako zaletasuna eta belarri berezia ere izango zuena. "Ramonek bi baldintza horiek betetzen zituenek, bera izan zen aukeratua; pertsona engaiatua da, gainera. Bi hilabeteren buruan halako maila lortu baldin badu, ziur nago sei emanaldiak segidan egin eta gero, oso maila ona erakutsiko duela".

EUSKARAZ EGITEKO ARRAZOIAK. Batez beste, "Emakumezko zapatak" en emanaldi bat egiteak 2 milioi pezeta (80.000 libera) inguru balio du.

Euskaraz antzeztu dadin ordea, Gipuzkoako Foru Aldundiaren laguntza nahitaezkoa dute. De Santiagoren ustez "arrazoi kultural zein komertzialak daude. Alde batetik, eus-

karaz ere ongi funtzionatu dezakeelako; eta bestetik, gure kultura kanpoan ezagutarazteko aukera polita ematen duelako. Euskara ez da bakarrik ikastoletan bul-

■ Lurra hobeto zapaltzeko zapata distiratsuak

Takoi fina dute emakume zapata hauek. Hasieratik erritmo pausatua du operak. Illarramendiren musika xarmanta eta kolore liluragarriak lagun dituztela, bi protagonista beren kezkak botatzen hasiko dira; Isabel Alvarez sopranoa eta Ramon Agirre aktorea nor baino nor punky itxurako ileordeekin jantzita. Puristen irudiko, "Emakumezko zapatak" honek ez ditu operaren arauak jarraitzen. Baina, zer da opera bestela antzerki abestua baino? Bestalde, beti esan ohi da errazagoa dela kantari bat aktore bihurtzea, aktore bat kantari bihurtzea baino. Bada, ulertzekoa da Kike de Santia-goren apustua Ramon hautatzeko. Berak eramaten du kontakizunaren haria, eta noski, ezin da miraririk egin, zenbait unetan gozakaiztu egiten baitu. Horren kariaz, batzuek esan dezakete ez dela zilegi aktore bat kantari lanetan murgiltzea, irain bat dela lanbidean dauden profesional petoentzat. Menturaz, kantari profesional batek egin izan balu, musikalki hobeto entzungo zen, alderdi dramatikoak kaltetuz, baina. Izan ere, ba al da kanta nahiz antzezpenean maila bikaina eman dezakeen supergizonik? Isabel Alvarez bestalde, sinesgarri dago bere

rolean, kantarako dituen dohaien erakustaldia dugu berea, etzanda dagoela ere doinu zailenak erdietsiz. Jainko-kantarien teknika ona da, David Azurza kontratenorea mediku zurruteroa, Izaskun Arruabarrena altoa emakume lodia eta erizaina, Josu Lopez baritonoa erizaina eta Peio Mendizabal tenorea politikoa gisa.

Pertsonaien gogoetak eta lau jainkoen juzkuak ongi uztartzen dira. Pasarte gogoangarriak nabarmentzekotan politikariaren hitzaldia dugu, gehiengo osoaren kontzeptoa aldarrikatuz, edota protagonista birjintasunarekin tematua dagoela ikusita, emakume lodiak leka eta labanaren metafora maltzurki botatzen dionekoa. Dena den, azken txanpan, erresoluzioa zertxobait lausotua geratzen da. Musika pixkanaka ahitzen ari dela, hutsune bat nabaritzen da irudiak sartu aurretik. Akats tekniko bat izan bazen ere, arraro egiten da bi pertsonaiak oholtzaren zoko batera joatea kupulan agertuko den almendroen loraldia miresteko. Indar gehiago izango zukeen "mugi ditzaun belarriak" publikoari begira esateak.

Azkenik, Angel Illarramendi zarauztarraren musika gorestea baino ez zaigu geratzen, pertsonaien aldartearen adierazle jostagarria, harmoniaz betea, musika tresna bakoi-tzari duen zuku gozoena ateraz. ●

■ Irudian, jokalariai entsegu batean.

INAKI MUÑO

tzatu behar; normalkuntza noizbait lortuko badugu, literatura, antzerkia, ikus-entzunezko eta arlo guztietan sartu behar da, hau da, gureganatu modu honetan hunki gaitzan. Hizkuntza gisa gainera, musikaltasun handia du euskarak, gazte-lerak baino askoz handiagoa. Hortaz, kanpoko jendearen aurreiritziak kentzeko balio lezake. Apirilean ekingo diogu euskarazko bertsioa lantzeari, nahiz eta diru laguntza hori erabat kolokan egon". Aldaketa nabarmenena Irene Ojangurenena izango da Isabel Alvarezen tokian

Illarramendiren musikak izan duen harrera ona ikusita, CD eta CD-ROM bat aterako dituzte laster. Hurrengo emanaldia, maiatzan izango da Errenteriko Musikasten eta Espainian beste bi saio lotu dituzte Murtzian eta Alacanten. Oso litekeena da halaber, Hegoamerikan gaindi bira bat egitea ●

◆ BEÑAT DOXANDABARATZ

III. Noaqua!!

Ikerketarako dirulaguntzen banaketa

Dagoeneko zabalik da Noaqua! Kultur Elkarteak urtero zabaldu ohi duen Ikerketarako dirulaguntzak banatzeko deialdia.

- **Ikerlanaren baldintza:** Usurbilgo herriari buruzkoa izatea eta euskaraz burutua izatea.
- **Zientzi alorra:** Edozein, beti ere Usurbilgo herriari buruzkoa bada.
- **Eskaerak jasotzeko azken eguna:** 2000ko maiatzaren 12a.
- **Proiektu hauek laguntzeko bideratuko den diru kopurua:** 250.000 pta.
- **Eskaerak honako helbidera bidali:**

Noaqua! Kultur Elkartea
Bordaberri 3, Eguzkitzaldea
20170 USURBIL, GIPUZKOA

Informazio gehiago nahi baduzu, deitu gure egoitzara.
Telefona hau da: 943 36 03 21

Astia Hartuta

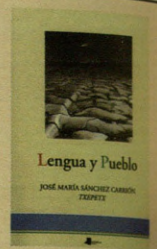
L I B U R U A K

**NARRAZIOAK
ETA OLERKIAK**
R. Mª AZKUE
SARIA1998BBK Fundazioa
156 orrialde
500 pta.

Hamabi urtetatik hamazazpira bitarterainoko haurrek idatzitako lanak biltzen ditu liburuak. Bilbao Bizkaia Kutxa Fundazioak eta Euskaltzaindiak antolatutako lehiaketara aurkeztutako lanen artean narrazioak eta olerkiak daude. Partaideak aldiz, bi taldetan banatu dira: 1985-1988 bitartean jaio-tako haurrena bata, eta 1981-1984 urteren artean jaio-tako gazteena bestea. Guztira hogeita lau lan jaso dira. Bi izen errepikatzen dira gainera, Imanol Carballo pasaitarrak eta Irati Goikoe-txea beasaindarrak bi sari jaso dituzte bakoitzak, olerki eta narrazio sailetan. Maitasuna, abenturak, natura... jorratu dituzte egile gazteek euren kontakizunetan. Lehiaketa eta bildumaren bidez antolatzailerik literaturgintza eta irakurketa bultzatu nahi dituzte haurrengan ●

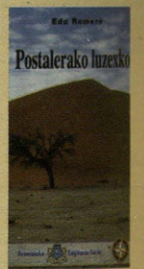
SENEZ
*21. zenbakia*EIZIE
131 orrialde

Itzulpen aldizkariaren 21. aleak berrikuntzak dakartza: batetik, aldizkariaren ardura Koldo Biguri eta bere taldekideetatik beste esku batzuetara igaro da. Orain, Gotzon Egia da zuzendaria. Bestetik, "Senetz"ek edizio elektronikoa prest du EIZIEren web orrian bertan. Bob Dylanen hainbat abesti ezagun euskaratu du Juan Garziak ale honetan. Horrez gain, Karlos del Olmok erabilera okerrean jatorria aztertu du; Idoia Ormaetxeak eta Maider Ziaurrirek testu-liburu-etako euskara mailari erreparatu diote; Juan Garziak akotazioak egiteko moduak jorratu ditu; Juan Mari Arzallusek eta Antton Olanok Ismail Kadareren "H dosierra" euskaratu eta Gotzon Egia itzulpengintzako fideltasunaz hausnartu du. Amaitzeko, Anjel Lertxundi eta bere itzultzailearekin eginiko solasaldia ●

**LENGUA Y
PUEBLO***José María
Sánchez Carrión*Pamiela
162 orrialde

Orain hogeita hiru urte argitaratu ziren lehenengo aldiz liburu honetan bildutako artikuluak Euskal Herriko aldizkari batean. Garai hartan artikuluak Euskal Herrian inoiz zalantzan jarri ez zirenak aipatu zituzten. Udako erreferendumak orde, ixilarazi zituen guztiak.

Orduko gaiak oraindik ere gaurkoak dira Txepetx ikerlariaren aburuz. Gainera, haiek larriago bihurtzen dituen arazo bat dago egun: gizartea gutxiago konturatzen da horietaz. Liburu honek gizarte berri baten aldeko oihu itxaropentsu bat izan nahi du. Botere zantzaileen aurkako oihua. 1980an Donostian argitaratu zen lehen edizioaren moldaketa da honakoa. Oraingoan, Demetrio Beriain Azqueta, bere lagunari, eskainia ●

**POSTALERAKO
LUZEXKO***Edu Romero*Infomart
64 orrialde
850 pta.

Bidaiari Handien Sagitario Lehiaketaren II. Edizioaren emaitza da honako liburua. Lehenengo edizioan Ramon Olasagasti "Euskaldunon Egunkaria"ko kazetaria suertatu zen garaile Eskandinaviara egindako bidaiaren kontaketa-rengatik. Oraingoan Edu Romerok eskuratu du lehen saria. Namibiara, Monzonera eta Zimbawera egindako hogeita zortzi egunetako bidaiako bizipenak jaso ditu orrialde hauetan irakasle donostiarrak. Bertako naturaren mirariak, biztanleen miseriak eta kanpotarren jokaera salagarriak dira liburuaren muina.

Bestalde, Infomart argitaletxe arabarrak Sagitario Sariaren hirugarren edizioko oinarriak ari da prestatzen. Datozen astetan emango dira ezagutzera, berrikuntzak eta guzti ●

D I S K O A K

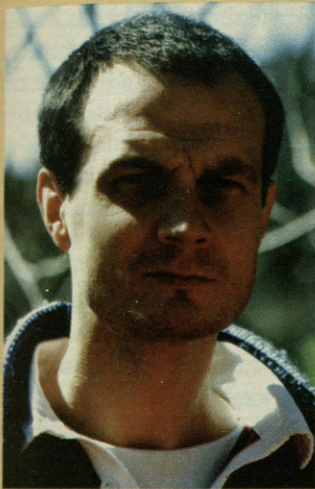
LUR
Leihotikan

GOR

Zuzenak ziren Leihotikan taldeak bere lehen CDan bildu zituen kantuak. Horrelakoak dira baita ere bigarren lan honetarako grabatutakoak. Abesti motzak, gai errebindikatiboez beterikoak dira heldutasunezko lan honetan jasotakoak. Hamahiru abesti berri daude lan berrian, guztietan euskarazko hardco-

re melodikoaren ildotik jarraitu dute. Horrez gain, Itoizen "Clash & Pistols"en bertsioa eta Iñigo Ibarra bertsolariaren "Gizaxoa" bertsoa (Hemendik Atleko Iker Sadabaren laguntzaz egin) gehitu dituzte. Abesti guztiak, bai euren musika eta baita letra ere, Patxi Mercero gitarrajoleak konposatuak dira ●

E g i l e a r i G a l d e z k a

Edu Romero

"Postalerako luzexko"
liburuaren egilea eta irakaslea

"Cristobal Colón dela uste du askok"

Zer izan zen lehenengo: liburua idazteko asmoa edo bidaia burutzeko plana?

Agentziek antolatzen dituzten bidaia "alternatibo" horietakoa izan zen lehenengo. Sondikatik Londresera, Londresetik Johannesburgora eta handik Windhoerako (Namibiako hiriburua) bidaia hegazkinez egin genuen. Ondoren bi aste igaro genituen Namibian, hamar egun Monzoneko Iparraldean eta bi Zimbawen. Ondoren lankide batek animatu ninduen lana lehiaketara aurkeztera. Liburuan Namibian igarotako egunak bakarrik kontatu ditut.

■ Ikusitakoaz zer kritika daiteke?

Namibia hirugarren munduko herria da definizioz. Irakaslea izanik, hemen egunero ikusten dut nola haurrek borragomak zulatu eta arkatzak hausten dituzten. Han boligrafoak eskatzen dizkizute... Gainera hemendik joandakoek

atzerrian nahi dutena egin dezaketela uste dute. "Cristobal Colon" balira bezala ibili ziren nirekin joandakoak. Horrek lotsa pasarazi zidan. Adibidez, lehenengo elefanteak ikusi genituenean basamortuan, gidariak isilik egoteko esan zigun. Kamioi ireki batean egon arren, guztiak begibistako gauzak komentatzen hasi ziren. Taberna batean geundela zirudien, herriko jaien egun nagusian. Eme bat korrika hurbildu zitzaigun, belarriak zabal-zabal zituela... Horrelako barrabaskeriak ironiaz aipatzen saiatu naiz. Bestalde, hango gobernuaren kritika egin dut bere jokaeragatik. Gainera, independentzia lortu badute ere, kultura arloan hutsaren parekoa da egoera.

■ Eta zer miretsi...

Namibia zoologiko bat da eta erdian geunden. Hemen Pirinioetara joan behar duzu horrelako makrofauna ikusteko. Han dokumental baten erdian zaude ●

...ARGIA JOAN EGIN ZEN ETA
JOATEZ BAT, GARRASI IKARAGARRI BAT
ENTZUN ZEN GAZTELU OSOAN; ESKAILERETAKO
MAILAK KRAK EGITEN HASI ZIREN ETA TXIMISTA BATEK ESKAILERAK
POLIKI-POLIKI JAISTEN ARI ZENAREN AURPEGI BELDURGARRIA ARGITU ZUEN,
MAIORDOMOA ZEN. ARGIA ETORRI ZEN BERRIRO ETA ODOLEZ BETETA ZEGOELA IKUSI NUEN.
LABANA BATEN AHOAK DISTIRA EGIN ZUEN BERE ESKUETAN ETA ERREAKZIONATU ORDUKO HAREN GORPUA GAINERA ETORRI ZITZAIDAN

Distantzia guztietara irakurtzeko zailtasunak badituzu, hurbil zaitez Multipticasera.

lente
PROGRESIBORIK
onenak
VARILUX®

www.multipticas.com

goza ezazu
egokitzapen
BERMATUAZ

3 hilabeteen
ordaindu
ERREKARGURIK GABE

ZINKUNEGI
MULTIPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 - DONOSTIA

Telebistak elikatuko balu, umeak kolesterolez beteak egongo lirateke. Nahiz eta heziketa tresna egokia izan daitekeen, gaizki erabiltzen ari da. Programatzaileen zaborra eta gurasoen ardura faltari esker, umezainik onena bihurtu da telebista. Merkea eta xarma du, gainera.

GURE UMEZAIN KUTUNENA

■ Urtero 1.000 ordutik gora pasatzen dute umeek telebistari so; hiru ordu egunero.

Teleumeek ez dute jada irakurtzen. Kirola egin, liburuak irakurri, guraso edo anai-arrebekin mintzatu edo jolasean aritu ordez, nahiago dute denborapasa kutxa ergelan edo bideo kontsolan murgildu. Halaxe, 4 eta 9 urte bitarteko umeek denbora gehiago pasatzen dute telebistari so eskolan baino. Urtean 900 eskola ordu dituzten bitartean, pantaila aurrean aldiz, 937. Batez beste, europar haurrek aisialdiaren herena telebista ikusiz igarotzen dute, egunero bi ordu eta erditik gora, hots, 39 egun urte osoan gaindi. Eta asteburuan, larunbatetan bereziki, 3 ordu pasatxo.

Gehiegizkoa al da hori? Beren heziketarako oinarritzakoagoak diren beste zereginetan eman beharko lukete denbora? Edota telebista ikustea ere heziketaren zati garrantzitsua ote da? Halako galderak erantzutea zaila izanik ere, ezin uka telebistaren

eragina umeengan onerako baino txarrrako ez denik.

Espainiako teleikusle eta irratizaleen elkarteak (ATR) ohartu duenez, 1998an, astebeteko epean eta kate guztiak metatuta, 870 borroka, 670 hilketa, 420 tiroketa, 30 bahiketa, 30 tortura eszena, 13 hilketa saio, 8 suizidio eta 25 bortxaketa agertu ziren. Horren harian, Estatu Batuetan egin ikerketa batean ziotenez, hamar urteren buruan haur batek 10.000 hilketa, 7.000 tiroketa eta 25.000 bala zauritu ikusiko ditu telebistan. Errealitatean bezala, hain juxtu. Nerabeen bortxarako joerak beraz, telebistan al du inspirazio iturri nagusi? Estatu Batuetan bederen, garbi dago baietz. Berriki, sei urteko ume batek bere osabaren pistola motxilan ezkutatu, eskolara joan, gelan sartu, eta halako batean, andereñoa alde egin zela baliatuz, pistola atera eta pum! gelan narda gehien sortzen zion nes-

ka hil zuen. Egun osoa ematen omen zuen telebista aurrean, milaka hilketa eta triskantza ikusten, zer den erreala eta zer ez ezin bereiziz. Gizarte hipokrita haiena, non bi titi eta ipurdi bat telebistan erakustea hain «arruntak» diren hilketak baino lizunagoa den.

Mexikon, 9 urteko haur batek labankada bat eman zion 7 urteko beste bati, «Chucky, panpin gaiztoa» filma telebistan ikusi ondoren. Beste adibide bat: ongizate estatuaaren eredia den Suedian egin den ikerketa batean jende heldua zertaz hiltzen zen galdetu zaie haurrei. Ba, bostetik lauk tiro batek jota hiltzen zela ihardetsi du. Baina ez gaitezen engaina, gurean ere bati ere ez gabilta-eta. Egunero, gure etxean inolaz ere nahiko ez genukeen jendaila telebistaren leihotik sartzearen poderioz, helduko da eguna. Bortxa mota horrek gainera, garailea goresu eta galtzailea lotsagarri uzten du. Boterea eta biolentzia konponbide modura bultzatu, edo makurratzea dena, indarkeria erabili justizia egiteko. Harremanetan orobat, garrasia nagusitu da, hau da, zenbat eta ozenkiago mintzatu orduan eta oihartzun handiagoa izango dute zure hitzek.

PAILAZOENAK EGIN DU. Gaztetxoaren artean, jazarpen, tiroketa eta istripuez makuru bete zegoen «Impacto TV» saio jarraituen artean egon da, kendu duten arte. Bestenaz, «Club Disney», «The Simpsons», «Teletubbies», edota orain hain modan dauden «Pokemon» marrazki bizidunak dira saio ikusienak. Japonian, 700 ume eritetxera eraman behar izan zituzten epilepsia, arnasa hartzeko arazoak eta begiak lausotuak zituzela, aipatu «Pokemon» ikusi ondotik. Menturaz, gehiegikeria izango da, jakina; aurreko belaunaldikoek biolentziaz josia zegoen «Dragoi bola» egunero ikusten zuten. Eta gure belaunal-

dikook ere testosteronaz gainezka zegoen «Mazinger Z» ikusiz hazi ginen eta oraindik ez gara «McDonald's» batean sartu sarra-skia egitera. Nolanahi ere, «Barrio Sesamo» eta antzeko saioen gainbehera deigarria izan da, tankera horretako heziketa saioek telebientzia orekatzen zutelako. ETBn behinik behin, «Ikusgela» bezalako saio estimagarriak bizirik dirau. Kate digitalen etorrerarekin bestalde, eskaintza ugaltu den arren, edukietan ez da deus aldatu. ETB-leko «Barrebusa» izan ezik, telebistan ez dago pailazo saiorik, ez baitira errentagarriak. Hori gutxi balitz, kateek ondorioztatu dute umeei zuzendutako saioak ez direla aski hauek pantaila aitzinean atxikitzeko, gehiago behar dela, hau da, telesailetan edo «Cronicas marcianas» bezalako saioetan tarteka haurrak txertatzea, inbertsio gisa edo, hobe esanda, ohitura sortu kate hori ikusten jarrai dezaten.

Lehen behintzat, bi kate besterik ez zegoenean, telebista bezperan ikustea aski zen haria ez galtzeko. Egun berriz, haurrak eskolan baztertuak sentitzen dira telebista bakoitzari dagozkion kromo horiek edo bideo jokoak erosi ezean.

AJERIK GABEKO BIDAIA. Honen aurrean, zein da gurasoen erantzukizuna? Errazena errua programatzaileei botatzea litzateke. Baina hori aitzakia baino ez da. Gizartearen onespina dutela, gurasoek

■ Umeentzako egokia ez dela zabaltu den arren, «The Simpsons» telesaila beste marrazkiak baino askoz hezitzaile eta errealeagoa da.

seme-alabei ematen dizkieten lehen droga bilakatu baita telebista. Gaur egungo bizimodu lardaskatuan, lasaitasuna egoerarik preziatuena izanik, zer hobe horretarako umeei beti eskuragarri dagoen goxoki merkea eskaintzea baino. Lasaitasuna lortzearen, bost axola zaie gurasoei umeek

■ Gurasoek seme-alabei ematen dieten lehen droga bilakatu da telebista. Ondorioak gainera, ez dira nabaritzen.

tele gaindosia hartzea. Alkohola eta drogek bezala, telebistak errealtatetik ihes egiten laguntzen du, kolore, irudi eta soinudun «bidaia» zoragarria eskainiz. Ondorioak gainera, ez dira hain erraz nabaritzen. Pantaila aurrean eskolan adina ikasten omen dute eta bertan agertzen dena benetakotzat hartzen dute. Telebista gehiegi ikustearren

ondorioak alabaina, iduri duena baino kaltegarriagoak dira, inkomunikazio sortuz, familian hausdura eragiteraino. Telebista ez da leihobat, nahiz eta gauzak bizitzan baino gordinkiago ikusten diren. Umeen eguneroko bizimodua arrunta izaten da, zipristin gutxikoa. Hainbeste irudi gordinen aurrean, bihozgabe bihurtzeko arrisku bizia dago, zerbait normala bailitzan. Umeek ez dute heriotzaren kontzeptua ongi ulertzen. Ez dute erremediorik gabeko ekintzat hartzen, marrazki bizidunetan hiltzen direnak aise berpizten dira eta. Kontuak kontu, 10 eta

14 urte arteko gaztetxoek %30k telebista bat du bere gelan.

Pedagogoen aburuz, egungo umeek kontzentratzeko arazo gehiago dute. Alta bada, telebistaren arriskua, edukien gordintasunean baino, eragiten duen pasibotasunean dago; hitza, joko eta eztabaidak isilaraztean ditu, haurrei berez duten jakinmina ezabatuz. Telebistak estimulua piztu beharko luke, umeak irudimena erabili eta inguruan duen munduan parte har dezan. Tamalez, kontsumitzea hel-

buru nagusi duen gizartean murgilduta gaudela, ez dago aukerarik. (Ez) informatuak egoteko eskubidea badago, ez oster, pentsatzeko. Gisa honetan, errealtatea estaltzen duen geruza gero eta lodiagoa dela, umeek telezaborra irensten jarraituko dute, alajaina! kolesterola buruarentzat ●

◆ BEÑAT DOXANDABARATZ

T x o r i B a t e k E s a n D i g u

■ BI TELEBISTA DIGITAL BERRI URRIRAKO

Urriaren 31 baino lehen bi kate pribatuak zeintzuk diren jakinaraziko du Espainiako Gobernuak. Lizentziak ematerakoan, edukiak eta ekonomiari egin diezaioketen ekarpena hartuko ditu kontuan, beti ere ideien pluraltasuna eta askatasuna bermatzen bada. Beste ezer baino, PPK hedabideak bere esanetara makurrarazteko operazio mediatikoa dirudi ●

■ «SITCOM» EN ITZULERA ETB-RA LASTER

ETBrako lau «sitcom» prestatzen dihardu Angel Amigoren Igeldo Komunikazioak. Hau da, egoerazko komedia klasikoak, bi euskaraz eta bi gaztelaraz, pertsonaia eta dekoratu gutxirekin. Udan dira grabatzen hastekoak, ekoizpen azkarra eta gauzaketa ximplea erabiliz. Koordinatzaile bat eta dozena bat gidolari ari dira egoerak sortzen ●

■ GORA ESQUAK! POLIZIA TELESAILEN INBASIOA

Gugandik hain urrun dauden polizia zintzoen telesailen modak ez du etenik. Hurrengo Antena 3ko «Antivicio» izango da. Eskerrak «Mareas vivas» telesailak, Anton Reixak zuzendua, haize freskoa damaigun. Bikoizketaren oztopoa badu ere, txalotzekoa da ETBren apustua Galiziako telesail honen lehen 13 atalak eskaintzeko ●

Txoko ñimiñoa dute Iparraldeko euskaldunek Frantziako irrati publikoan: oren bateko emankizuna eguerdietan. Dena den, egitasmo bat ere badago emisioa bi orenetara luzatzeko.

BI ORENEZ ARITZEA HELBURU

Lan goresgarria egiten dute irratiko langile euskaldunek; Radio Franceko agintariak euskal mundua kulturatzat baino folkloretzat hartzen baitute. «Gutti baldin bada, gutti hori ahal bezain ongi egiten entseatzeko gara» azaltzen digu David Aire animatzaile aldudarrak. Berak, Marie Pierre Erguy, Dominique Leon eta Bixente Vignonek osatzen dute lantalde engaiatua, bakoitzak bere mintzamoldea duela, hots, lapurtera edo behe-nafarreraz. Oren bateko emankizuna zenbait atalez osatua dago, hala nola, «Euskal Herrria zeharkatu» kronika, entzuleekin joko bat, zortzi minutuko berriak Marie Claire eta Bixente kazetarien eskuetik; gai nagusia liburu, disko edo kanpaina bat delarik. Azken txanpan aldiz, inguruan izatekoak diren ekimenen berri ematen du Davidek.

Halaber, hiru hilabete behin, kantua-

■ Euskarazko emankizuna FMko 101.2an dago entzungai. Irudian David Aire animatzailea Baionako estudioan.

ri lotua dagoen emankizun berezi bat aieratzen da. Hurrengo, Donibane-Lohizunetik zuzenean egiten da maiatzaren 12an, arrantza munduaren aipatzeko eta bereziki arrantzaz diren kantuen emateko.

Nahiz eta Radio Franceko agintarien

ikusmoldea aldaraztea arraz zaila den, «indarrak egiten dira beti euskara sar dadin. Bistak da ez dela aski, jendeak erraten digu beti gutti dela; hara!». Horren kariaz, bada proiektu bat euskarazko irrati publiko bat sortzeko. Momentuz, frekuentzia librerik ez izatean, Radio Francen proiektu bat egosten ari da Donibane Garazin estudio ttipi baten finkatzeko, euskarazko emankizunak bertatik egin daitezela, deskonexio bidez goizero bi orenez emitituz. Urte hondarrean hasi liteke hori. Beste arazo bat ere badute,

«Hemengo animatzaileak ez dira

euskaldunak, eta ez dute Euskal Herria ontsa ezagutzen; kostaldeko oharrak baino ez dituzte aipatzen, barnealderik ez baita bezala. Azken hilabeteotan, bederen, euskal musika gehiago jartzen hasiak dira» ●

◆ BEÑAT DOXANDABARATZ

A u r p e g i a

■ Z a l o a J a k a

«Lagunak ez dira hain arin egiten»

«Gau dantza» musika saioa gidatzen du Bizkaia Irratian.

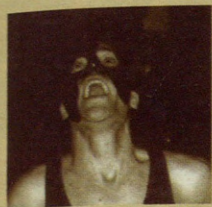
rekin harremanetan jartzea dut, ezagunak egitea, lagunak ez dira hain arin egiten-eta. Zapatuetan Mungian ikusten ditut, edo hobe esanda, ikusten naute. Agian nire akatsa izan zen. Behin, Mungiako taberna batean lanean dabilen entzule batek esan zidan tabernara joateko, zerbait hartzera gonbidatuko ninduela, lagunei esan, eta geroztik, denek ezagutzen naute» ●

Berban hasi ahala, freskotasuna du Zaloa larrabetzuarrak. Bekaduna izanik ere, «Gau dantza» egiten du 21:00etatik 22:00etara, non, gazteentzako musika eskaintzak egiten diren. «Jirabira» goiz magazinean ere aritzen da Dorleta Alberdiri laguntzen, «baina oraindik ez naiz auzartzen gidoitik kanpo dagoen zerbait esatera. Osterantzean, prentsaurreetara joaten naiz. Gustukoena jendea-

B a g a k

■ IPARRA-HEGOA ASTEA SEGURA IRRATIAN

Seguran urtero antolatzen den Iparr-Hegoa astea dela eta, emankizun bereziak prestatu dituzte Segura irrati Xüberoko Botzarekin elkarlanean. Aste osoan zehar, 15:00ak eta 16:00ak artean egiten den Alaitz Sarasolaren saioan ordu erdiko tartea egon da aldi berean hain gertu eta hain urrun dagoen Zuberoa hurbilartzeko. Aipatuak izan diren gaiak Goierri-Zuberoa lotura, euskararen egoera bertan, ekonomia, Euskal Departamendua, ibilbide interesgarriak, kantuak edota kultur jardunaldiak ditugu. Larunbatean berriz, hilak 25, asteburuko programaren aurkezpena egingo da ●

BILBO martxoak 27
"Gizakiar" antzezlan
 Mundu mailako Antzerki Eguna
 aitzakia hartuta, Sugaar
 Produktzioak-ek bizitzari aurre
 egiteko jartzen ditugun maskaren
 inguruko gogoeta egingo du.
 Kafe Antzokia
 19:00

DONOSTIA
 martxoaren 24tik
 26ra
"Los emigrados"
 Slawomir Mrozek
 dramagile
 poloniarren lana
 eszenaratuko da,
 Ramon Barearen
 zuzendaritzapean.
 Antzoki Zaharra
 20:00

MIARRITZE martxoak 24
Damian Muñoz
 Gasteiztar koreografoaren
 azken ikuskizuna, "Asir",
 estreinatuko da.
 Colisée aretoa
 21:00

IRUN martxoak 25
Triki-bertsoa
 Andoni Egañak eta
 Jon Sarasuak
 Gozategiren erritmoa
 jarraituko dute, edo
 alderantziz.
 Amaia Kultur
 Zentroa
 20:00

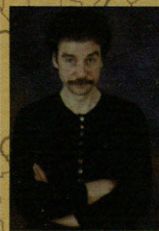

EIBAR martxoak 24
"8 olivetti poetiko"
 Antzerki Imaginarioaren Fabrikak
 bere azken ikuskizuna
 estreinatuko du euskaraz XXIII.
 Antzerki Jardunaldietan.
 Hezkuntza Esparruko Antzokia
 20:30

AGURAIN martxoak 25
Kukubiltxo
 Ikuslearen partehartzea bilatzen
 duen antzerki lana, haur zein
 helduentzat, Araba Euskarazek
 antolatua.
 Eginkizun aretoa
 18:00

HERNANI martxoaren
 18ra arte
Ipuin ikastaroa
 Jon Alonso idazleak lau
 saiotako ikastaroa
 emango du, martxoaren
 30ean, apirilaren 6, 13,
 eta 18an, 18:30etan
 hasita. Izenematea eta
 informazio gehiago: 943
 33 27 99.
 Biteri Kultur Etxea

OIARTZUN martxoak 25
Saio esperimental
 8 urtetik aurrerako haurrentzat
 eta helduentzat atondutako
 ikuskizuna dakar Pagoartek.
 Pello Añorga ipuin kontalariak
 eta Jokin Mitxelena
 ilustratzaileak elkarren artean
 sortutako hainbat arasto, marra
 eta zupankapaloen arteko saio
 berezia izango da ikusgai.
 Pagoarte
 19:30

OIARTZUN martxoak
 25
Bi kontzertu
 Balerdi Balerdi talde
 nafarraren eta Morau
 astigarragarren doinu
 poperoak entzuteko
 aukera Oiartzungo
 makrogaragardotegian.
 Paoa
 24:00

IRUÑA martxoak 24 eta 31
Zinema euskaraz
 Ostiral honetan eta hurrengoan duela
 gutxi estreinatutako "Ione igo zerura"
 filma emango dute, eta aurretik
 "Haragia" film laburra.
 Golem
 20:00

Agendarako deialdiak hogeai egun lehenago bidali 37 34 03 faxera

Argitarapen honen edizioiko laguntzaile:

gizarte-ekintza
obra social

Udaberriarekin batera epeltzen da lurra bera. Epeltasun horrek, hezetasunarekin batera, landareak tokiz mugitu, haziak erein eta adaskak landatzeko garai egokiena bihurtzen du.

GEROA ORAIN

Gure moduan, lurra ere epeltzen hasi da eguna luzatzen eta eguzkia goratzen den garai honetan. Epeldu bai baina hezetasun punttua galdu gabe. Hauxe da baratza eta lorategietan ugeltze lanak pilatzen diren urte sasoia. Inausketa lanak egin ordurako, ugaltu nahi dituzun landareen ebakitako adarrak adaska gisa lurrean sartu itzazu.

Neguan hostaia galtzen ez duten landareak tokiz mugi daitezke. Mimosa bekaiztarazleak, arte trinkoak, hagin beltz pozoitsuak, konifero zorrotzak, gurbitz borobilak, gorosti arrak eta emeak... lurreko uraren bila sustrai berriak garatuko dituzte epeltasunean.

Baratza eta lorategietako landareen haziak ereitera eta adaskak landatzera ere jo dezakezu. Etxeko poza, petunia, salbiak, geranio arruntak eta frantsesak apaingarrietan, tipula, tipulina, azken baba haundi eta ilarrak, piperrak, tomateak, kurkubiak eta kuiak, espina-ka, eta abar luze bat jatekoetan, orain erein. Eta behin ereinez gero, lurra irauli, zokorrak jo eta berdinduta pronto jarri landatzeko.

Sagarrondoaren lorealdiaren ikuskitan paregabea etortzerako lanak aurreratuta izanez gero, apirilko gozamenari tamaina hartzen izango duzu lana ●

◆ JAKOBA ERREKONDO
mandio@redestb.es

O S A S U N A

Erosten diren eguzkitako betaurreko gehienak bazar, merkatu eta drogerietan erosten dira. Baina antiojo hauek sarri ez gaituzte izpi infragorri eta ultramoreetatik babesten.

EGUZKIKO ANTIOJOEN KALITATEA

Espanian saltzen diren eguzkitako antiojoen %80 ez dira eraginkorrak, beroien kristalek kolorea besterik ez dutelako eta ez dute izpi ultramoreetatik babesten. Eta noski, horrek arrisku handia dakar begien osasunerako, argitaratutako komunikatu batean Zientzia Bisualen Institutuak (INCIVIK) salatu zuen bezala.

Txosten honetan esaten denez, gehienak bazar, merkatu eta drogerietan erosten dira, eta begiek behar duten babesa ez eskaintzeaz gain, ikusmenarentzat arrisku larria ekar dezakete, deformazioak, erreflexioko akatsak eta baita graduazioak ere eduki ditzaketelako. Betaurreko desegoki batzuen era-

gina eguzkiak larruazalaren gain eragiten duena bezain atzeraezina izan daitezke. Antiojo horietako kristalek ez gaituzte beti eguzki-izpi infragorri eta

ultramoreetatik babesten, eta horrexegatik antiojo normalizatuak erabili behar dira, babes horren berri ematen duen etiketatu berezia dutenak, dio INCIVIKen txostenak.

Gauza frogatua da eguzkiari aurre egiteko betaurrekoak ez eramateak edo antiojo desegokiak eramateak, gehiegizko argia dagoenean begietako nekea eta buruko mina ere sor dezakela, etengabe-ko begi-keinuak egitera behartzen gaitueta. Eguzkia hartzerakoan begiak istea ere ez da nahikoa, jarrera horrek ez gaituelako erabat babesten erredura edo keratitisetatik. Ildo honetatik Miguel Angel Zato, INCIVIKo zuzendariak betaurreko horiek optiketan erostea gomendatzen du ●

◆ JABIER AGIRRE

Ihesi

Haitzuloaren bila

Laminaziloatik Etxeberriko karbiara

Zuberoako lurraldean, Arbailletako mendi eta oihanen magalean bi auzoz osatutako udalbarruti berezia lekutzen da: Gamere-Zihiga. Lehena bailararen hondoa kokatzen den bitartean, bigarre-na, pentzez beteriko muino baten gainean dago, Atharratzeko bailararen begi-bis-tan, Beligaina eta Hargaina tontorrak atzealdean zaindari dituela. Bada, aste honetako "Haitzuloaren bila" atalean, auzo hauetako bakoitzetik abiatuz, bi barrunbe bitxi ezagutzeko aukera izango duzu. Gaineretik, Laminaziloa deitu itur-burura hurbildu ahal izango gara, bertako uren berezitasunaz ohartzera; Zihigatik, aldiz, Etxeberriko karbiarantz abiatuko gara, garai bateko biztanleek bizilekutzat izan zutena ikustera.

Neguko egun eder hartan egin genuen moduan, Ahizkitik behera irits zaitezke Zuberoa-ra. Aurtengoa bezala, negu biguna bada, ez duzu elur zipitzik sumatuko, ostertzean ageri diren Pirinioetako gailur zuritueta soilik aurkituko baituzu elementu zuria. Latza izanez gero negua, hilabetetan itxaron beharko duzu bertatik

■ Zuberoan ibili gara oraingoan; Gamere-Zihigin. Atzean Orhi mendia.

igaro ahal izateko. Larrañetik barrena, berriz, negua edono-lakoa delarik ere, ezinezkoa izango zaizu. Bai, Oskaxe mendatea dugu gainontzeko lurraldeetatik Zuberoa iriste-ko aterik zabalena, negu alde-an bederen. Izan ere, Zuberoa, Uhaitzandi ibaiaren arroak goitik behera ureztatzen dituen mendien bestaldeko bailara da, biztanle gutxiko herri txiki

■ Etxeberriko karbian, 1950ean labar pinturak aurkitu ziren.

■ Burdinezko ateak babesten du haitzuloa.

ATZOL GOIKOETXEA

■ **Lamien zuloa da Etxeberri. Batek urrezko orrazea ahaztu zuen iturburuan.**

aunitzez osatua. Hauetako bat dugu, gaur abiapuntu dugun Gamere-Zihiga.

Uhaitzandiren ezker ibarrean, Altzaitik hurbil eta Atharratzetik zazpi bat kilometrotara, Gesala errearen ertzetan topa dezakegu bi auzoz osatutako herri hau. Laborantza izanik bietan ogibide nagusia, behealdeko Gameren bada non aterpe hartu. Agerrenia ostatua da egun ostalaritzako gune bakarra. Duela 150 bat urte, baina, bainuetxe izan zen ostatu hau; izan ere, Gamere herritik oso hurbil, bada

iturburu oso berezi bat; Laminaziloa deitua. Bertan jaiotzen da Gesala errekatxoa, kilometro batzuetara bere urak Uhaitzandira isuriko dituen. Honek aldi berean, Aturrin barrena Kantauri itsasora eraman

■ **Etxetxo dotore hau deigarria gertatzen da paraje hauetan.**

zirela, honela galdetu zien emakumeak lamiei: “nolaz kendu dituzue hainbeste harri gau bakar batean?” “A! Aise egin dugu”. Dirudienez, lamiek erraz egin zuten lana; beraz, hauek ugari zirela esan nahi da.

Behealdeko Gameretik, Oxibarrera doan errepidea ezkerrean utziz, Zihigara igoko zaituztenari heldu jarraian. Malda gogor batzuen ostean, bi auzoen artean kokatuta dagoen eskola zaharretik igaroz, belardiz inguratutako muino bat menderatuz, Zihigako herriska agertuko zai-

■ **Etxetxo zahar hau bidean topatuko dugu; teiltatua egurrezko oholez, egina dago.**

ASIER AGIRRESARROBE

zue bat-batean. Atzealdean nabarmen, Madalena tontor oldartsua nabarmen-duko da.

Etxeberriko karbirantz edo haitzulorantz abiatuko gara bertatik. Mendealdera joko duzue lehenik, herri gunetik ehun metrotara, errepidea ezkerrean utzi eta aurrez aurre ikus daitekeen etxetxora iritsi arte. Eskuinerantz doan pista zatar

Gamere herritik oso hurbil, bada iturburu oso berezi bat; Laminaziloa deitua. Bertan jaiotzen da Gesala errekatxoa. Iturburu xume baino berezi honetan, 34-35° C-tan ateratzen da ura zulo batetik eta ondo-ondokotik aldiz, ur hotza

eta zabaldu berria itzulerako utziz, apurka-apurka belardiak inguratuz Arbailleta-ko mendietara hurbilduko zaituzten bide zaharrari heldu behar diozue jarraian. Laster egingo duzue bat aipatu pistarekin. Berau gurutzatu orduan eta parean izango duzuen etxetxoaren ezkerretik irteten den gurdibideak, Etxeberriko karbia bertaraino eramango zaituzte galbiderik gabe.

Paraje sinesgaitz honetan ezkutaturik topatuko duzuen etxetxo dotorea deigarri gertatuko zaizue zalantzarik gabe. Lekuz kanpo dago. Gainera, "Pribatua" ipintzen du argi eta garbi eta, haitzuloa ere, hala dela aditzera ematen du. Izan ere, Iparraldean, Frantzian bezala, zure lurren azpian haitzuloren bat dagoela suertatzen bada, zure jabetzakoa da haitzuloa. Baina tira, sar zaitezke zalantzarik gabe. Aparteko ezer ikusiko ez baduzue ere, 1950ean, sonatu bihurtuko zuten Madeleine garaiko labar pinturak aurkitu ziren eta egun gerturatzea garaizten duen burdinezko ate batek babes-ten du.

Basoan gora ehunen bat metro egiten badituzue, Bexankako leizezulo itzelaren aho iluna aurkitu ahal izango duzue. Baina kontuz, hau ez da Etxeberrikoa bezalakoa, 160 metroko sakonera eta luzeran kasik kilometro kopuru bera baitu ●

◆ ASIER AGIRRESAROB

■ Zuberoa, arbasoen kulturari fidel

Euskal lurralde guztien artean, Zuberoa da ezezagunena eta txikiena. 15.700 biztanle ditu, Euskal Herriko biztanleriaren % 0,6. Hala ere, euskaldun guztien kulturaren eta hizkuntzaren erroak, lurraren bihotzean sakon barneratuta dauden su-traiak ditu bere baitan. Euskal Herriaren bazter batean gorderik, bailara isolatu bat izan den Zuberoak tradizio eta usadio zaharrak gorde ditu kanpo-tik gatozenok ediren ditzagun.

Mendietan jaio zen lurralde honen arima eta izatea, mendi mazeletan eta goietan sortu baitira artzainen legea eta izaera, gizaldiz gizaldi. Hor sortu ziren eta ahoz aho iragan oihan eta haitzulotako alegiak, baita bertako jaiak

alaitzen dituzten kantu zaharrak ere.

Arbasoen kulturari fidel, Zuberoak iraganaren aztarna ugari gordetzen du: harpe margodunak, trikuharriak, hainbat hilerrian dauden hilarri biribilak. Zuberotarren arima bizirik dago, mende mende iraun du eta iraungo du, bertako zaharrek gordea eta gazteek biziberritua, Erdi Arotik heredatutako pastoral eta maskaraden ohituran islatuta ●

ASIER AGIRRESAROB

■ Gamere herria, belardi berdez inguratuta.

Gurutzegrama

GOITIK BEHERA

B	I	N	A	I	D	R	E	X	T	R	O	K
I	E	T	A	H	O	K	E	N	T	N	R	E
R	I	K	S	T	R	I	N	O	U	G	E	R
I	B	U	I	G	O	A	T	U	R	I	A	N
I	K	Z	O	A	L	E	A	X	U	L	E	A
I	L	D	U	K	H	A	G	R	Z	E	I	A
A	F	U	S	A	I	R	D	E	A	O	S	K
B	E	L	A	I	N	R	E	A	O	S	K	O

Hitz Gezidunak

	Elebidunaren nolakotasun	▼	Hitz gordin	▼	Adiskide	▼	Gipuzkoa-ko herria	▼	Bizkaiko herria
	Deitura		Gaixo		Haiek zitezen, hura...		Gehiegi		
	▶		▼		▼		▼		▼
	Errekina	▶							
	Etsenplu								
Hiltzailea	▼	Laster-tasuna	▶	▼					Uranioa
Marrazki		Bokala							
▶		▼			Zango-atal	▶	Zaren hori	▶	▼
					Ogi, hitz elkarletan		Gabe		
Bokala	▶	Arnas ezak hil	▶	▼	Nitrogenoa	▶	Baldintzetan	▶	▼
Isilpean prestatu		Lutezioa			5. eta 3. bokalak		Utzi		Ahuntzaren ar
▶		▼				Sumendiko isuria	▶	▼	▼
						Izotz, horma			
Izena	▶				Errenkadak	▶			
Egile atzizkia					Kontso. bustia				
▶		Daukat	▶	▼	Autore	▶			
		Kontsonantea			Azkenekoa				
Agenteen bulegoak	▶	▼			▼				Röntgen

Pertsonaia: Euskal idazle gipuzkoarra (1873-1923)

Denborapasak: LUMA • Umorea: KIKE AMONARRIZ • Komikia: MARKO ARMSPACH

ERROBIKO PIRANJAK

JOXEMARI ITURRALDE

JOAN DIRA

Joan dira, azkenean, politikariak. Desagertu dira gure aurretik. Urtean behin, edota bi urtez behin, etortzen zaizkigu, Errege Magoak bailiran, eta inguratzen dira gureganaino hau eta bestea eskainiz, hau eta bestea esplikatuz, ustez egia dena hobe apainduz eta gezurra dena itxuraldatuz, eta niri Iris Murdoch idazlearen aipamen hura datorkit gogora: *"Isiltasun eta ausentziaren duintasunaren ondoren, hitza-
ren arrunkeria"*. Gure botoa jaso eta segidan alde egiten dute -bat, bi, lau urterakoberen eserlekuetara, momentuan momentuko erabakiak hartu eta indarrean jartzera, behin baino gehiagotan partidu bati botoa eman dion pertsona hori ezin harrituago uzteko bada ere. Izan ere, hauteskunde kanpainetan politikariek esan ohi dituzten gauzak maila jakin batean kokatu beharrekoak baitira ia beti: beste partidu politikoen deskalifikazioa, lau ideia orokor bezain sinple eta, hori bai, *"Guk geurean jarraituko dugu bide onetik baikoaz"*, beti ere goi maila batean, oso altutik doan mailan, oso urrun ikusten diren helburu batzuen atzetik beti...

ORAINGO kanpaina honetan arretaz jarraitu dut politikariek ziotena bi atal nagusi eta funtsezkotan, hots, hezkuntza eta kultura -eta honen barruan sartuta, nahi baduzue, euskara eta egunotako euskararen erabilpen praktikoa-. Beno, zer nahi duzue esatea? Penagarria, desastrosoa, negargurea eragiten duen kanpaina izan dela alde horretatik oraingo hau, esan dezaket. Begi bistakoa da erraz nagusitu dena politikarien artean, esan bezala, deskalifikazioa izan dela, ia denak denen kontra gaizki esaka aritu direlarik, bai euskal partidu nazionalistak nola Madrilen zentrala daukaten partidu nazionalista espainolak ere. Jakina, lan honetan ere aitortu beharra dago partidu batzuk gehiago nabarmendu direla beste batzuk baino. Zerbait berria esan al dute oraingo hezkuntza sistema desastroso hau aldatzeko? Ez, jauna. Zerbait berri eta diferentea esan al dute euskal kultura zertxobait bultzatzen hasteko? Ez, andrea. Batek esango dit orain ez zela honako hau horretarako une egokia, oraingo honetan Madrilgo eserlekuak bete-

tzeko izenak behar zirela, besterik gabe, hantze gure ahotsa entzun dadin. Eta egia da: eta horregatik hemen dugu geuk ere botoa. Baina kontuan eduki behar dute politikariek jendeak gero eta gehiago nahi dituela erantzun berri, zehatz eta praktikoa, galdera eta arazo zehatz eta praktikoei. Bestela uniformetasun monolitiko batera goaz gero eta gehiago, azkenean ez dakizularik zer ezberdintasun ideologiko eta praktikoa dagoen bi partiduren artean. Begira bestela zer gertatzen ari den Estatu Batuetan aspalditik, azkenean bi partidu besterik ez daudela aukeran eta, azken finean, bertako askok eta askok diotenez, berdin dela bat zein bestea aukeratzea. Eta orain Espainian gertatu dena ikusita, badirudi bi partidu horietatik bat besterik ez dela bizirik geratu, bestearen porrotaren ostean.

BIOLENTZIA, tortura, bortxakeria, hilketak desagertu behar dira hemendik betiko. ETAk jubilazioa behar du betiko, bere garaia pasatu zelako aspaldi. Gazteak, ikasleak ongi hezi behar dira: ikastetxeetan garai batean "Urbanidad" deitzen zen asig-natura falta da aspalditik, hots, hiritar gisa ongi heztearrespetuan, edukazioan eta kultura. Eguneroko bizitza eta arazoetan parte hartu beharra dago, arlo guztietan. Horregatik iruditzen zait abstentzioa ez dela bide motzena zerbait lortzeko. Uste dut oraingoa ia 900.000 pertsona izan direla hemen botoa ematera joan ez direnak eta uste dut, baita ere, kopuru hori handitzen joan daitekeela, baina ez EH-k joera hori aholkatu duelako edota hurrengo batean ere aholka dezakeelako, baizik eta jendea aspertzten eta nazkatzen hasia dagoelako aspalditik edozein partidutaz (eta EH beste partidu bat gehiago da). Hemen konbentzitu egin behar da, hemen partiduek konbentzitu egin behar dute... politika eginez, hau da, soluzio zehatzak lortuz jendearen onurarako. Minimo batzuen babesean bildu behar gara berehalaxe (beti ere bakean, elkarren arteko errespetuan, inolako indarkeriarik gabe) euskal herria eta euskal kultura maite dugunok, zeren, iruditzen zaidanez, nazionalismo espainolaren oldarra indartsu baitator oraingo honetan ●

"Zerbait berria esan al dute oraingo hezkuntza sistema desastroso hau aldatzeko? Ez, jauna. Zerbait berri eta diferentea esan al dute euskal kultura zertxobait bultzatzen hasteko? Ez, andrea. Batek esango dit orain, une egokia horretarako ez zela honako hau, oraingo honetan Madrilgo eserlekuak betetzeko izenak behar zirela, besterik gabe, hantze gure ahotsa entzun dadin "

Vigotski, informatika, internet,
musika, hezkuntza berezia,
plastika, sexualitatea, jolasak,
euskara, ingelesa, atxikimendua,
lanbide heziketa...

hik has
udako
topaketa

Donostian
uztailaren 4, 5 eta 6an

2000